

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

5 · November 2001

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Formand: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.
Sekretær: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.
Kasserer: Harry Henriksen, Sennepsmarken 11, 3060 Espergærde, tlf. 49 13 16 80.
Bestyrelse: Harry Rasmussen, Johs. Damsgaard, Birgit Krasnik Fischermann, Peder Søegaard og Eigil Skov Jørgensen

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13
Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26
Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.
Kasserer: Poul Brandt, Lerholm Vænge 33, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.
Giro: 1000 780
Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74

Angående ophold i Kegnæs-huset, se bladets bagside.

Fangesammenslutningens Rekreattionsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos kasserer Harry Henriksen, Sennepsmarken 11, 3060 Espergærde, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75% af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 6.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstilfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a. Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

125,00 kr. i 2001.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

5. 2001

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for S sammenslutningen af danske fanger
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 5

2001

7. årgang

Eftertanke – tilbageblik

Da jeg omkring den 20. april 1945 i ambulance blev hjemført fra Neuengamme, blev jeg straks indlagt på Frøslevlejrens sygeafdeling. Jeg havde »flegmone« i det højre knæ, men knæet var dog nu i betydelig bedre stand end for blot 14 dage siden, takket være Røde Kors' indsats med vitaminer m.v. På afdelingen blev jeg plejet og behandlet af Svend Nielsen og Koefod, der begge var fanger, men nu fungerede som henholdsvis sygehjælper og læge. De var begge fra Hjørring, førstnævnte direktør på »Oxford« og sidstnævnte overlæge på Hjørring Sygehus.

Jeg blev i løbet af nogle dage overflyttet til en sygestue, hvor der i forvejen lå en patient, som jeg i første omgang anså for at være en af mine kolleger. Den pågældende var særdeles ophovnet i hovedet, han virkede bedøvet. Hele ansigtet var dækket af et betydeligt antal småsår som efter en ulykke ved sprængning. Pludselig blev jeg klar over, at det var en tysker, idet han lå og kaldte: »Mutti, Mutti«. Jeg blev også klar over, at han var meget ung. Jeg havde nu fået en »fjende« som medpatient. Der var kun et par meter mellem vore senge. Jeg fik en samtale i gang, idet jeg kunne mærke, at han trængte til at tale med nogen. Så ved hjælp af mit skoletysk, som jeg jo havde fået videreudviklet under mit ophold i det sydlige, gik det rigtig

godt med kommunikationen. Han fortalte, at han tilhørte bevogtningsmandskabet. Han havde været beskæftiget i det minefelt, der var anbragt uden om lejren, og her var han kommet til skade ved en eksplosion, muligvis havde han trådt på en af de tråde, der forbandt de enkelte miner, mente han. Han fortalte mig lidt om sit hjem i det midttyske. »Jeg har ikke været ved fronten, men derfor kan man jo godt blive slået ihjel« sagde han. Han viste mig alle de sår, han havde på overkroppen. Nætterne forløb stille, idet det var mit indtryk, at han fik stærk medicin at sove på. Overlæge Koefod, der tilså mit knæ hver dag, sagde på et tidspunkt til mig, at han var noget ængstelig for den unge soldat. Koefod behandlede min medpatient som en patient og absolut ikke som en fjende.

På et tidspunkt – en aften – rakte den unge soldat pludselig den ene hånd frem imod mig som for at tilkendegive, at han ville sige noget vigtigt. Det ville have været ondt og umenneskeligt og i strid med min samvittighed at afvise ham, så jeg satte mig hen på sengekanten og tog hånden. Han ønskede at give udtryk for, at han syntes, det var godt, at det var en af »os, der har lagt minerne« og ikke en af »I andre«, der var kommet til skade. Jeg må nok sige, at det var lidt chokerende at høre ham give udtryk for sin mening, så jeg havde det lidt dårligt

i de første minutter efter. Det var tydeligt, at min medpatient blev dårligere og dårligere. Jeg blev vidne til, at han lå og bad sit Fadervor/Vaterunser på sit eget sprog. Det var umuligt for mig at lade være med at bede sammen med ham – på mit sprog. Således gik det til, at ven og fjende bad Fadervor sammen, og jeg kunne mærke på ham, at det beroligede ham. Jeg kunne ikke lade være med at tænke på den 19. september 1944, da min kollega og gode ven, Robert Hansen, ved anholdelsen blev dødeligt såret. Jeg var med ham på hospitalet, og på vej hertil hjalp jeg også ham med at fremsige sit Fadervor. Det havde en særdeles beroligende virkning på Robert Hansen, der døde få timer senere. Her drejede det sig om en ven, hvorimod det i Frøslev drejede sig om en fjende. Men vær overbevist om, at i sådanne situationer er der ingen, der tænker på, hvem der er hvem. Det er jo faktisk krigen i al sin gru. Se min beretning i »Modstandskampen« 1 februar 1997, side 5.

Næste morgen tidligt blev min medpatient afhentet af to mænd, tyskere, hvoraf den ene tilsyneladende var læge. Det skete ret hurtigt, og de to værdigede ikke mig et blik, men jeg var jo også en fjende. Jeg fik således ikke lejlighed til at sige farvel til min stuekammerat, der nok allerede på dette tidspunkt var afgået ved døden.

Et par timer senere blev også jeg afhentet, formentlig af Svend Nielsen, der fortalte mig, at den unge soldat var død af sine sår.

Enhver, der læser dette, vil kunne forstå, at det gjorde et ret voldsomt indtryk på mig. Vi to havde jo trods alt haft et nært forhold til hinanden og haft nogle stærke oplevelser de sidste dage.

Så pludselig fik min tilværelse en helt anden dimension, idet jeg nu var tilbage i den triste situation, som vi befandt os i som fanger hos tyskerne.

Den nu genopståede dystre stemning fortsatte i de kommende dage op til befrielsen, hvilket den følgende beretning giver et klart og uhyggeligt billede af.

Jeg blev anbragt på en almindelig fangestue, der var beregnet til 12 mand, men som nu var overfyldt i betydelig grad. Alle havde været sydpå – vel ca. 20 mand, og de fleste var vendt hjem ganske få dage forinden. En sen eftermiddag – muligvis den 1. maj – blev jeg vidne til et større opgør mellem nogle af de nys nævnte og en bestemt mand i 30-35 årsalderen, som ikke boede på stuen. Der var opstået et skænderi om de beretninger, som vi kom hjem med. Den pågældende gav udtryk for, at alt, hvad der blev fortalt om forholdene i KZ-lej-

rene, var det rene opspind. »Det er løgn og latin« udtalte han. Det nævnte udtryk er gengivet ordret. Jeg aner ikke, hvordan uenigheden opstod. Jeg så, at den pågældende pludselig kastede et lille stykke franskbrød på gulvet, hvorefter han trådte på det og drejede rundt. Jeg synes ikke, at handlingen havde nogen fornuftig relation til diskussionen, som den havde udviklet sig. En af de lidt ældre fanger sagde pludselig til den pågældende, at man et stykke tid havde haft ham mistænkt for at være stikker og anbragt mellem almindelige fanger for at få oplysninger. Det benægtede han, men blev meget forlegen. Pludselig var der én, også af de ældre, der sagde: »Vi hænger ham«. To mand greb fat i armene på ham og holdt ham fast, mens der blev bundet et par livremme sammen og sat fast i en af de øverste senge-stolper. Man gav sig nu til at afhøre den pågældende, som nu var virkelig bange. Det var jo helt ufatteligt, om man ville have gennemført truslen, men en af de direkte implicerede gav da også udtryk for, at det ville man heller ikke, men: »Han skal i hvert fald tro det – et lille stykke tid«. Det så ud til at lykkes. Den pågældende måtte nu indrømme, at han virkelig var anbragt af tyskerne,

men at han aldrig havde angivet nogen eller havde givet oplysninger videre på anden måde. Han fik nu besked på at forsvinde fra barakken og ikke vise sig mere: »Du skal ikke klage til tyskerne – krigen varer nu kun et par dage, så hvis du gør det, så finder vi dig, og så går det rigtig galt«.

Vi var alle lettede, da den pågældende, hvis identitet jeg ikke er bevidst om, forsvandt. Det var et aldeles opri-vende sceneri, der dog heldigvis kun varede kort.

Hvordan det senere er gået den pågældende eller hvor han forsvandt hen, er jeg ikke bevidst om, men han har formentlig haft en vis tilknytning til stikkerbarakkerne. Jeg mener, at allerede dagen efter, d.v.s. den 3. maj blev jeg sendt videre mod Sverige sammen med alle de sidste politifolk, hvor vi blev løsladt i Frihavnen i København kort før »Fredsbudskabet«.

Det kunne være yderst interessant, såfremt en eller anden af de øvrige tilstedeværende stadig husker episoden, som i hvert fald gjorde et voldsomt indtryk på mig.

E. Svejgaard Kristensen

Noter

Mindested udbygges

Hamborg: Bystyret i Hamborg har besluttet at udbygge mindestedet for koncentrationslejren Neuengamme. Frem til 2006 skal der investeres cirka 100 millioner kroner i et udstillings-, møde- og studiecenter på KZ-lejrens område. Mere end 100.000 fanger, deriblandt næsten 5000 danskere, havde ophold i Neuengamme. Kun cirka halvdelen overlevede nazisternes terror. Mens de skandinaviske fanger kunne forlade lejren i de kendte hvide busser i april 1945, blev tusindvis af medfanger dræbt. Deriblandt var 21 børn, som den 21. april 1945 blev hængt, efter at de var blevet misbrugt til medicinske eksperimenter. Så sent som den 3. maj døde cirka 7000 fanger fra Neuengamme på skibe i Østersøen, som Englænderne fejlagtigt bombarderede.

»Antifa«

(udgivet af Verband ehemaliger Teilnehmer am antifaschistischen Widerstand, Verfolger des Nazi-Regimes und Hinterbliebener, Berlin)

- bringer i juli 2001 nummeret under overskriften »Der forbliver endnu meget at gøre« et brev fra PDS-Bundestagsabgeordnete Ulla Jelpke, som også er medlem af kuratoriet for stiftelsen »Erinnerung, Verantwortung, Zukunft« – hun skriver i takkebrev til mange for indsats i forbindelse med erstatningsagen bl.a.:

Jeg nævner her – stedfortrædende for mange – Alfred Hausser og hans kampfæller i interessefælleskabet for toangsarbejdere under NS-styret, Kurt Goldstein fra Auschwitz-komiteen, Ulrich Sander og andre fra VVN, Jochen Vogel foreningen mod at glemme, Lothar Evers, Andreas Plake og rådgivningsstedet for NS-forfulgte i Köln, Dr. Karl Brozik fra Jewish Claims Conference, Bartosz Jalowiecki fra den polske partnerstiftelse, Jiri Sitler fra Tjekkoslavakiet.

Videre fastslår Ulla Jelpke, at iflg. oplysninger fra ofrenes organisationer er 60.000 overlevende fra krigen nu afgået ved døden, mens der blev forhandlet frem og tilbage om retssikkerheden for erhvervslivet, og det efter at erstatningsloven var vedtaget...

200 dør yderligere hver dag.

Derefter påpeger Ulla Jelpke, at hjælpen til at ofrene kan få atteresteret deres ansøgninger skal organiseres. Hvis ofrene ikke har dokumenter, skal det fastlægges, hvilke andre muligheder ofrene har for at dokumentere deres lidelser.

Understreget bliver endnu en gang, at udbetalingen kun kan komme på tale, iflg. loven, hvis ofrene var deporteret.

DMJ

Frøslevlejren

Rapport over etablering af Frøslevlejrens Museum med mindepark udarbejdet af præsidiets økonomiudvalg

Perioden fra 13. august 1944 til 5. maj 1945 er beskrevet meget indgående i bogen »Frøslev, tysk fangelejr i Danmark« af Jørgen Mågård, udgivet 1964. 4. og 5. maj 1945 er beskrevet i »Modstandskampen« 4. august 2000, oplevet og genfortalt af Thorkild Antonsen.

Hvorledes opstår ideen om at etablere museum og mindepark? 5. maj 1965 inviterede kommandanten for Padborglejren oberstløjtn. B.O. Jakobsen gamle Frøslev-fanger til et mindemøde i anledning af 20 års dagen for befrielsen. Der var ca. 800 deltagere, mange gamle fanger fik hilst på hinanden. Kommandanten kom i sin tale ind på, at vi burde oprette et museum / mindestuer. Opfordringen begrundede han med, at der kom mange og bad om at få lov til at se lejren. Vi afviste i første omgang og sagde, vi havde fået Frøslev nok.

Senere efter frokosten, sad vi en gruppe ved kaffebordet med Digmann, der var blevet generalmajor for hjemmevernet, samt Knud Thestrup MF, cand.jur. Peder Akselbo m.fl. Vi kom til at diskutere opfordringen til at etablere et museum. Vi kaldte på kommandanten og spurgte, om de havde tal på, hvor mange der ønskede at se lejren. Han kaldte på majoren, som kunne oplyse, at det drejede sig om 5000 årligt. Han kunne endvidere oplyse, at langt de fleste var slægtninge, venner, bekendte til de 400 døde, der aldrig var fundet.

Det chokerede os, og vi vedtog på stedet, at der skulle nedsættes et præsidium, som skulle sørge for at få etableret et museum samt at få fangeområdet udlagt som mindepark. Fortegnelse over præsidiets medlemmer, samt økonomiudvalgets beslutning og aftale fremgår af brev dateret 15. april 1967. Der var fuld enighed om den skitserede beslutning og om etablering af de angivne udvalg.

Økonomiudvalget skulle efter samråd med formanden for præsidiets forestå de kommende forhandlinger, indsamlinger m.v. Dommer Knud Thestrup MF blev valgt til at føre forhandlinger med de berørte ministre. Thestrup begyndte forhandlinger med forsvarsminister Victor Gram, kulturminister fru Bodil Koch og landbrugsminister Chr. Thomsen.

Forsvarsministeren stillede en masse spørgsmål om, hvordan fangelejren var

indrettet, Digmann bad Thorkild Antonsen hjælpe Thestrup, grundet hans store kendskab til lejrens opbygning. Han havde været leder af håndværkerne som fange.

Thestrup og Antonsen arbejdede godt sammen, og var meget begejstrede for den venlige og interesserede modtagelse, de fik. Forsvarsministeren stillede via sit bygningsdistrikt Kolding en masse spørgsmål om hovedtårnet og barak H.4 og 14. For at være helt sikker bad TA arkitekt Hans Henning Hansen, undervisningsministeriets rådgivende arkitekt, og arkitekt Phillip Arctander, begge gamle fanger, om hjælp. De hjalp forsvaret med at løse en del detaljer. I løbet af kort tid var Hovedtårnet H.1 og H.4 ført tilbage til 1944. H.14 blev udeladt, museumsfolkene mente ikke, de havde brug for 2 barakker.

Der blev indsamlet genstande og midler blandt de gamle fanger.

Den 17. august 1969. I anledning af 25 års dagen (13/8-1944) for de første fangers ankomst, blev museet indviet.

I løbet af få år var besøgstallet over 70.000 årlig. Frihedsmuseet, som hører under Nationalmuseet, forestod driften. Nationalmuseet var ansvarlig ejer. I 1968 forlod forsvaret lejren, og den blev overdraget til Civilforsvarsstyrelsen. Præsidiets ventede på, at lejren blev forladt, så mindeparken kunne etableres. I 1983 opsiges Civilforsvaret lejemålet for lejren til ophør 31/12-1983. Præsidiets aner intet derom og bliver ikke orienteret fra en eneste af de implicerede. I marts 1984 bliver TA under en tjenesterejse i Jylland opmærksom på en artikel i en lokal avis, der omtaler Frøslevlejren og Sønderjyllands Amt. Han sætter sig i forbindelse med kontorchef Lise Roepstorff, kulturministeriet. Hun aner intet og skriver omgående til Indenrigsministeriet.

Det viser sig, at Indenrigsministeriet har fremsendt et aktstykke nr. 117 af 9/12-1983, hvorefter Finansudvalget har foræret hele lejren til Sønderjyllands Amt for 0 kr. Skov- og Naturstyrelsen som grundejer har lejet arealet ud til amtet for 0 kr. Museet var også omfattet af gaven til amtet, men det fik kontorchefen ført tilbage til ministeriet.

Vi, der var tilbage i præsidiets protestere, men blev afvist af både amt og Bov kommune. De havde allerede indgået kontrakt med Dansk Røde Kors, som skulle have undervisningskursus for deres medlemmer. Vi erfarede også, at staten havde bevilliget omkring 14 millioner kr. af en arbejdsledighedsbevilling, så de kunne reparere de nedrivningsmodne barakker.

Der gik et par år, så lejede man det ud til almindelig kursusvirksomhed, det gik

ikke. Så forsøgte man at leje ud til ferieværelser, annoncerede i Tyskland: »Hold ferie i KZ-lejr«, det gik heller ikke.

Så lejede man ud til FDE, Forenede Danske Eksportvognmænd, de skal være ude af lejren senest med udgangen af 2003.

Vi er kun 2 medlemmer af økonomiudvalget, alle øvrige medlemmer er døde. Samtidig med, at vi fortsat protesterede, begyndte vi at interessere os for, hvorfor det gik så galt. Ved at benytte muligheden for offentlighed i forvaltningen, fandt vi ud af, at Sønderjyllands Amtskommune den 12. juli 1983 har tilskrevet Civilforsvaret, Kulturministeriet, Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, Kontaktudvalget for Frøslevlejren v/politimester Iver Møller. Det meddeles, at amt og kommune vil overtage hele lejren 1/1-1984. Der slap ikke et ord ud til præsidiets økonomiudvalg. Iver Møller svigtede totalt som præsidiemedlem. Efterhånden havde sagen udviklet sig så voldsomt, at vi følte os nødsaget til at henvende os til alle Folketingets partier, Folketingets Kulturudvalg, berørte ministre, Folketingets ombudsmand. Bilagene i sagen fylder over 4 ringbind.

Vi søgte også forbindelse med Sammenlutningen af danske fanger, men formanden var svækket og syg. I 1995 kom der ny formand, Villy B. Jensen, og med ham fik vi et godt samarbejde. Han talte på over 3000 gamle fangers vegne, det havde en stimulerende virkning på Folketingets Kulturudvalg. Det var medvirkende til, at 6 partier SF, DF, CD, EL, FP, KRF, som valgte Ole Sohn som ordfører den 11/5-1999 stillede beslutningsforslag B.140. Det blev ikke vedtaget, men udvirkede, at både Miljøministeren og Kulturministeren gik ind i sagen.

Endelig er vi nået frem til, at vi kan betragte sagen som løst. Der henvises til bilag 3, Miljøministerens skrivelse af 19/2-2001. Bilag 4, Skov- og Naturstyrelsens notat af 29.1.-2001.

Det har været en drøj omgang. Kjeld Feilberg og Thorkild Antonsen har foreløbig arbejdet over 35 år og Villy B. Jensen over 6 år for at få løst sagen og sætte vore døde forsvundne kammerater et værdigt minde.

Afslutningsvis kan det oplyses, at der allerede arbejdes på etablering af mindeparken, som foreslået af Rigsantikvaren og den lokale skovridder.

Med venlig hilsen
Kjeld Feilberg, præsidiets økonomiudvalg
og
Thorkild Antonsen, præsidiets økonomiudvalg

Medlem af præsidiets økonomiudvalg Thorkild Antonsen, havde følgende indlæg ved første spadestik i forbindelse med anlæg af parkeringsplads og anlæg af Mindepark i Frøslevlejren 15. marts 2001

Idet jeg takker mange gange for invitationen til 1. spadestik, vil jeg som medlem af præsidiets økonomiudvalg, der stod for Frøslevlejrens museum og mindepark, takke for, at det i dag er kommet så langt efter mere end 35 års hårdt arbejde.

Takken rettes i særlig grad til de 6 partier, der fremsatte B140, og den valgte ordfører Ole Sohn, samt til miljøminister Svend Auken, rigsantikvar Steen Hvass og statsskovrider Ole Klitgaard, uden deres hjælp tvivler jeg på, at de i 1965/66 indgående aftaler var blevet overholdt.

Aftalerne om museum og mindepark blev på vegne af præsidiet gennemført af dommer MF Knud Thestrup, senere justitsminister i VKR regeringen, og mig. Aftalerne blev godkendt af regeringen Krag og følgende VKR regering. Museet blev indviet i august 1969 på 25 års dagen for de første 741 fangers ankomst til lejren, jeg var selv en af dem.

Vi ventede nu på, at civilforsvaret skulle forlade lejren, så mindeparken kunne anlægges.

Præsidiet blev i 1983 ikke orienteret, og det hele fik et helt andet forløb. Først i dag begynder anlægget af P-plads og

mindeparken for de 400 fanger, der herfra døde i tyske KZ-lejre. Så kan vi endelig sætte vore 400 døde, forsvundne kammerater et værdigt minde. Vi har lovet de efterladte en mindepark. Det bliver nu gennemført takket være førnævnte minister, folketingsgrupper og embedsmænd.

Deltagere, som gjorde det muligt at foretage 1. spadestik. Fra venstre Thorkild Antonsen, Ole Sohn, Svend Auken og Jørgen Maagaard. Foto: Harry Henriksen.

Miljøminister Svend Auken taler. Padborg Jernbaneorkester ses i baggrunden. Foto: Harry Henriksen.

Svend Auken har foretaget 1. spadestik. Foto: Harry Henriksen.

Amsborgmester Carl Holst siger nogle velvalgte ord. Foto: Harry Henriksen.

Julehilsener 2001

<i>Sachsenhausenforeningen, Landsforeningen</i>	<i>Erhvervshæmmede, Sydfyn</i>
<i>Sachsenhausenforeningen, Odense</i>	<i>Erhvervshæmmede, Sjælland</i>
<i>Theresienstadt-foreningen</i>	<i>Erhvervshæmmede, Aalborg</i>
<i>Allierede Krigssejlere</i>	<i>Erhvervshæmmede, Aarhus</i>
<i>Krigssejlergruppen 1939-45</i>	<i>Gestapofangerne, Randers</i>
<i>Amalienborgklubben</i>	<i>Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsestiden</i>
<i>Buchenwald-klubben</i>	<i>Hannover-Stöcken</i>
<i>Dachau-klubben</i>	<i>Horsørød-Stutthof</i>
<i>Landsforeningen af Erhvervshæmmede</i>	<i>Neuengammeforeningen</i>
<i>Erhvervshæmmede Sydøstjylland</i>	<i>Ravensbrück-klubben</i>
<i>Erhvervshæmmede, Omegnen</i>	<i>Fédération Internationale des Résistants</i>
<i>Erhvervshæmmede, Esbjerg</i>	<i>Bernadottegården, Hadsund</i>
<i>Erhvervshæmmede, Odense</i>	<i>Bernadottegården, Roskilde</i>

Han kaldte mig »Hjallerup«... gjorde Hans

... og hvem var så denne Hans?

Hans var en ca. 15-årig dreng fra Ungarn. Han sad som fange i Buchenwald på samme tid som Dansk Politi, og han »boede« i en nabobarak til den barak, i hvilken jeg opholdt mig sammen med 740 kolleger. Hans var »Häftling« sammen med sin far – de var jøder.

Jeg lærte Hans at kende, idet han hver dag passerede indgangen til barak 57 sammen med faderen, når denne skulle møde på den store appelplads. Faderen skulle videre til stenbruddet – nok den værste arbejdsplads i lejren. Hvis Hans virkelig var 15 år, var han meget lille af sin alder, men det kunne ofte betale sig at være større/mindre i forhold til den reelle alder – alt efter den aktuelle situation. Hans var klædt i en almindelig voksefangedragt. Hans benklæder var alt for korte som om de var klippet over forneden, så hans skrækkelig tynde ben var synlige. Han havde et par tynde sokker på, men et par nogenlunde gode trætofler på fødderne. Han havde en alt for stor lærredsjakke på. Han gik med en lille alpehue på hovedet, og jeg mener, at der her var malet et J (Jude). Jeg erindrer ikke, om han bar jødestjerne på jakken, men han havde indtatteret sit fangenummer på den ene underarm – det viste han mig. Hans ribben så jeg heldigvis ikke.

Hans, der kun kunne tale meget lidt tysk, fortalte, at han var kommet til Buchenwald ca. to mdr. tidligere sammen med sin far, mor og en lidt ældre søster. De var ankommet i lukkede kreaturvogne og straks, da toget holdt, var familien blevet skilt fra hinanden og moderen og søsteren sendt af sted, straks efter at Hans og faderen var blevet gennet ind i lejren. Der var ikke blevet dem levnet tid til bare en omfavelse, og det red Hans som en mare. Han fortalte, at faderen og han gik den omtalte rute ad barakgaden, idet de havde bemærket, at netop herfra kunne de se et svagt lyskær fra Jenaområdet, som var synligt i dagtimerne med skorstenene fra fabrikerne. Lysskæret satte de i forbindelse med den mulighed, at der her kunne være tale om en koncentrationslejr, hvor de forestillede sig, at mor og søster kunne opholde sig. Det var naturligvis en helt urealistisk tanke, »men,« sagde Hans, »det er godt for os at have noget at tro på«, mens han kiggede på mig med de alt for store øjne.

Mit fodtøj var efterhånden i en elendig forfatning. Hans gav udtryk for, at han kunne skaffe mig et par gode, nye trætofler, hvis han så til gengæld kunne få den pakke Rollo-tobak, som han havde set, jeg havde. Et par dage senere kom han med et par gode tøfler, som han havde »organiseret« på »Der Schuhfabrik« – hvis eksistens der herskede lidt tvivl om. Vi gav os til at prutte lidt om prisen på tøflerne. Hans' far røg, og det var ham, der skulle have tobakken, og da jeg meget manglede fodtøj, betød handelen en del for mig. Vi kom til at købslå på den måde, som man handler på Hjallerup Hestemarked, som jo er en traditionsbetonet årlig begivenhed på min hjemegn. Jeg demonstrerede for Hans, hvordan det foregik, med håndslag, lidt råben og armbevægelser og slag i hænder. Hans fandt denne form for handel yderst morsom, så jeg ved ikke, om han fik fat i, at Hjallerup var et bynavn og ikke navnet på mig, men hver gang, jeg forsøgte at forklare, løb det ud i sandet. Det resulterede i, at hver gang jeg mødte Hans, råbte han »Hej Hjallerup« på en meget pudsigt måde. Vi endte med at bytte nogenlunde lige over med sko og tobak med et par cigaretter indblandet samt nogle Spinatintabletter i Hans' favør. Vi var begge tilfredse.

På et tidspunkt fik vi fra Røde Kors en pakke med bl.a. en pakke med sukkerknalder – mange. En kollega, Kristian Sørensen, og jeg blev enige om at foranstalte en indsamling til Hans' mindre og yngre med-«Häftlinge». Vi fik hurtigt i hvert fald et par hundrede stykker skrabt sammen, og med dem gemt i et eller andet indfandt vi os i Hans' barak, hvor vi købte os adgang ved den tyske »Torhüter«, der var en tysk fange. Indenfor fik vi fat på et par voksne fanger – jeg husker ikke, om de var forsynet med jødestjernen. Disse fik grunden til vores tilstedeværelse og et par stykker sukker. Vi bad dem om at fordele vores indsamlede knalder blandt børnene, hvorefter vi skyndsomt forsvandt igen. Vi var meget glade for, at vi tilsyneladende havde haft heldet med os.

I løbet af et par dage indfandt Hans sig imidlertid og opsogte »Hjallerup«. Han fortalte, at han var klar over, at vi havde afleveret sukkerknalder til et par voksne medfanger. Børnene havde imidlertid ikke fået dem – de voksne havde delt dem mellem sig og selv spist dem, i

hvert fald »hvad jeg ved«, sagde Hans. Det var han og også vi ulykkelige over, men vi ville ikke bebrejde nogen noget, man kunne jo heller ikke klage til nogen, så vi lavede påny en indsamling og kom igen ind i Hans' barak. Her fik vi kaldt en hel del børn sammen og puttede knalderne direkte ind i munden på dem. Det gjorde virkelig lykke hos børnene. Der var både sigøjner- og jødebørn, som for øvrigt var ret let at kende fra hinanden, men begge hold led jo lige meget. Det var en virkelig god dag for os. Jeg ved ikke, hvor mange der flokkedes om os, men i hvertfald en halv snes stykker, flere af dem var under 10 år – ak ja. Den situation med disse børn kan ikke beskrives med ord – jeg tror, vi begge mistede mælet. Om det var den situation, der gav anledning til det flg. kan jeg ikke sige, men i hvert fald efter dette skete det ofte, når vi om morgenen i mørke marcherede mod appelpladsen, at der kom børn – hvorfra aner jeg ikke – de kom bare. De løb ud og ind mellem benene på os: »Ein bißchen Zucker, Onkel, bitte, bitte«. Det var en overordentlig svær situation for os, især når de tog fat omkring et ben eller foldede deres hænder. Vi sørgede naturligvis for at have sukker med i den udstrækning, vi evnede det.

En aften kort før vores afrejse så vi, da vi kom fra arbejde, at barakken med Hans m.fl. var tom, og nogen gik og desinicerede. Vi blev noget chokerede, og vi kunne ikke få oplysninger nogen steder om, hvad der var passeret. Vi fik således ikke lejlighed til at tage afsked med Hans.

Jeg har naturligvis i alle årene gået og tænkt meget på, om den lille familie er blevet genforenet, og om der et sted i Ungarn går en aldrende Hans rundt og sender venlige hilsener til Dansk Politi. Jeg håber naturligvis, at Kristian Sørensen og »Hjallerup« må indgå i hans tanker.

Men d. 10. april 1995 til 50-års befrielsehøjtideligheden for Buchenwalds befrielse, hvor min hustru og jeg deltog, kom der pludselig i bespisningsteltet en mand hen til mig. Han søgte forbindelse med danske politifolk. Han fortalte, at han som 12-årig sammen med sin far, som han havde mistet i lejren, havde haft sin gang i barak nr. 63, der var beboet af danske politifolk. Han var kommet der sammen med et par andre børn. De havde nydt godt af de danske Røde

Kors pakker – herunder sukkerknalder. Da jeg fortalte ham, at jeg var politimand fra Danmark, nærmest fløj han mig om halsen for at sige tak for den hjælp, han og de andre jødiske børn havde fået i barak 63. Det skal bemærkes, at min hustru og jeg var ikke sammen med 63-folk, idet vi var alene på turen, og de lykkedes mig ikke at sætte vores ven her i forbindelse med nogle.

Men det var ikke Hans, men Sandor Koser, som han opgav sit navn som. Han kunne imidlertid fortælle mig, at den barak, i hvilken Hans – som han ikke kendte til – ganske rigtigt var blevet ryddet få dage, før politiet fra Danmark rejste, men at alle »blot« var blevet

flyttet op i den gamle lejr med stenblokke. Han kunne endvidere fortælle, at det var hans opfattelse, at alle – undtagen de, der måtte være omkommet indtil april 45 – havde været tilstede ved selve befrielsen, herunder børnene. Sandor Kosers ægtefælle Livia var også med til mindehøjtideligheden. Hun havde været fange i Auschwitz. Hun havde mistet både sin mor og sin søster. Hun havde overlevet ved at gøre sig selv ældre, end hun var og dermed i stand til at kunne arbejde. Det var meget underligt for mig nu atter at blive præsenteret for nr. tatoveringer på underarmene, som de begge var forsynet med.

Det var virkelig oplivende for mig at få den føromtalte oplysning om Hans' flytning i sin tid, så både Hans og faderen har formentlig kunnet forlade Buchenwald i levende live.

Til trods for, at der i Weimar er navngivet en plads: »Platz d.56.000«, ser man stadigvæk i medierne fremsat påstande om, at omtalen af forholdene i KZ-lejrene er urigtig. Vi er stadigvæk mange fra dengang, der kan og vil vidne om eksempelvis forholdene i Buchenwald, nej, det er ikke, som man i disse kredse påstår: »Eine Lüge«.

*E. Svejgaard Kristensen
Buchenwaldfangenr. 87.128*

Navngivning – Bernadottegården, Hadsund

De to, vi i dag navngiver boliger for her på Bernadottegården, blev venner på Viborg Katedralskole. Erik Nyemann og Chr. Ulrik Hansens deltagelse i Dansk Samlings arbejdslejr i Felsbækmøllelejren ved Åbenrå i 1941 modnede dem for modstandsarbejdet, og udenrigsminister Scavenius' tilslutning til Antikominternpagten pusede også til deres ønske om deltagelse i modstandskampen.

Sammen havde de flere gange været med til at vælte nazimøder. I et brev til en ven karakteriserer Chr. U. Erik som en professionel mødeafbryder og mødevælder.

Den 31. juli 1942 deltog de sammen med blandt andet Michael Chr. Rottbøll i modtagelsen af faldskærmsfolk ved Trend Storskov.

Omkring april 1943 blev Erik arresteret af dansk politi og overgivet til tyskerne i Århus. Sammen med en kammerat skulle han overføres til Vestre Fængsel, og her var de så utrolig heldige, at der blandt deres vogtere var en god dansk politimand, Roland Olsen, som også var modstandsmand. Under transporten havde Roland Olsen lejlighed til i al hemmelighed at give de to holdbare forklaringer, som tyskerne ikke kunne skyde igennem, hvorfor Erik blev løsladt i august 1943.

Chr. U. var den 29. august 1943 kornet i Næstved. Allerede under interneringen var Chr. U. sammen med kammerater med til at stjæle våben fra hærens depoter, som var under bevogtning af tyskerne. Efter løsladelsen fra interneringen i oktober 1943 dannede Chr. U. gruppe IV under Holger Danske, og her var Erik også med, og sammen deltog de

i en del aktioner, men Erik skulle være forsigtig, da han var klar over, at han var under observation efter løsladelsen fra Vestre Fængsel. Derfor var han ofte i Skive, hvor han siden 1942 havde været medlem af den Terrænsportsforening, som Toldstrup havde dannet med det klare mål at forberede seriøs modstandsarbejde på Skiveegn.

Den 1. november 1943 afløste Chr. U. tidligere kontorchef Jørgen Diemer i Dansk Samlings kontor i København som næstkommanderende for Flemming Juncker. Han fik hurtigt oprettet nedkastningsgrupper i Skive, Års, Farsø og Hersom og flere andre steder. Og Eriks venskab med Toldstrup medførte, at denne efter den første modtagelse ved Flyndersø den 1. lørdag i januar 1944 overtog Junckers job som chef for nedkastninger i Jylland.

I dag, hvor vi hædrer de to, bør vi ikke glemme, at de indtil 29. august 1943 af samarbejdspolitikere, politiet og Gestapo blev betragtet som forbrydere. Landets statsminister opfordrede i radioen den 2. september 1942 til stikkeri. At han mente det alvorligt vises ved, at han gentog det både ved valget i marts 1943 og igen 1. maj. Desværre viser valget i marts 1943, at befolkningen gik ind for samarbejdspolitikken. Havde de ikke gjort det, burde der have været 90% blanke stemmer. Man ønskede ikke norske tilstande, hvorfor man valgte brødet fremfor friheden. Men man må også huske, at modstandsbevægelsen aldrig havde kunnet vokse sig stærk uden den støtte, mange gav med husly til folk, der måtte leve under jorden. Det stemmer fint med, at meget få havde sympati for

nazismen, og at den overvejende del af befolkningen var anglofile.

En grumset holdning, som kunne være gået ud over Danmarks omdømme, men Erik og Chr. U. og andre modstandsfolks indsats og ikke mindst udeflådens folk gjorde, at Churchill ikke fik anledning til at ændre sit berømte udsagn om Danmark som Hitlers kanarie-fugl til Hitlers sjakal.

Her skal ikke ofres megen tid på historikeres og journalisters nedgøring af modstandsbevægelsen, men måske en opfordring til dem om at forsøge at finde ud af, med hvor lang tid den danske støtte til Hitlers Tyskland med arbejdskraft, lidt krigsmateriel og store mængder landbrugsvarer var med til at forlænge krigen. Det var naturligvis med til, at Danmark slap billigt gennem at være besat.

Erik Nyemann og Chr. U.'s død har været hårde slag og tab for deres familier og venner, men vi får aldrig at vide, hvor stort tabet har været for Danmark – at miste to så talentfulde unge mænd på 22 og 23 år. Det må vi hver især gøre vores egne tanker om.

Tak til Bernadottegården for at også eftertiden kan være med til at huske både Erik Nyemann og Chr. U. Det kan måske være med til at give inspiration til at være med til at bekæmpe uretten, uanset i hvilken skikkelse og hvor, den vil komme til at optræde.

Den 29. august er en god dato at ære de to på, for den 29. august 1943 oplevede de at se resultaterne af deres ligesindedes indsats.

Vagn Jeldtoft Jensen

Bernadottegården, Hadsund

*To boliger får navne efter
to frihedskæmpere.*

Tak, fordi jeg må være med til at indvie en bolig, der bærer Chr. Ulrik Hansens navn. Chr. U. og Erik Nyemann er ikke glemt, skønt det er over 57 år siden, de blev henrettet. I dag drager vi deres navne frem.

Jeg har ikke mødt Chr. U., men da jeg var i Farsø 1941-44, hørte jeg mange rygter om hans illegale bedrifter. Han havde noget nær heltestatus blandt egens unge. Derfor ramte hans død os som et tordenslag. Hans breve fra arrest og fængsel, afskrevet i mange kopier af hans venner, spredtes vidt omkring og blev læst næsten til laser. Et brev var til hans mor: Han forudser sin død og trøster hende. Burde han ikke have klamret sig til livet og blevet hos sine kære? Nej, og atter nej! »Fortalte Gud mig ikke i livet, at kærlighedens pris altid er offeret. Det er det modsigende i Guds kærlighed, at den både er strenghed og mildhed. Og dog begge i kærlighed«.

Det er ikke tilfældigt, at Chr. U. s og Erik Nymans navne bliver knyttet sammen på Bernadottegården. De havde læst på Viborg Kathedralskole. Ja, læst var måske for meget sagt for Chr. U.'s vedkommende. Han måtte gå et år om, da hans illegale virksomhed ikke gav points ved eksamensbordet. De arbejdede begge i Dansk Samling, der var tæt forbundet med Frihedskampen. Erik var referent og tit på talerstolen ved møder, hvor Chr. U. var med.

I 1942 fik Erik tilegnet digtet »Røde Roser« af Chr. U., der slutter næsten profetisk:

*Livet er viet til kampen
jeg selv til at ligge en dag
måske med knuste lemmer
mens hjertet standser sit slag.
Og dybt af brystet, der skyder
en rose i purpurglød
og tolker de sange, jeg aldrig sang,
før jeg var død.*

Døden, ja den levede Chr. U. med.

Til Erik skrev han den 15. april 1944 fra arresten i Aalborg:

Kun det bryst, der giver døden resonans, indeholder livet. Derfor går jeg til døden – da går jeg ind til et evigt forår i riget, der helt er åndens. Og jeg skal leve endnu nogen tid, ja, det glæder jeg mig til så meget, til at holde folkemøder på Himmelbjerget og Skamlingsbanken, ved Hvalpsund og Lejre. Vi skal skabe en ny hær – en folkehær. En dag vil jeg gå ind og se dine billeder på din udstilling, eller gå ind i din nye kirke for at høre gudstjeneste og se din altertavle«.

Sådan gik det ikke. Chr. U. døde den 23. juni 1944, og Erik Nyemann døde den 9. august 1944 sammen med Per Sonne, en af Chr. U.'s spejderkammerater.

»Jeg har levet mit liv i lyset«, skrev Chr. U. engang. Jeg vil ønske, at de, der skal bo i denne lejlighed på Bernadottegården, midt i alt det, som ellers kan tynde, må opleve mange lyse timer med Guds velsignelse. Så er lejligheden, der bærer Chr. Ulrik Hansens navn indviet.

Chr. Andersen

Noter

Neuengammelejren udsender regelmæssigt fortegnelse over de foranstaltninger, der foregår i lejren, og det er mange.

Det fremgår heraf, at det omsider ser ud til at blive alvor med at opfylde løftet om at flytte fængslet væk fra området og derefter udvide lejrområdet. I den anledning afholdes et stort møde den 10. oktober 2001.

Arbejdet ventes tilendebragt i slutningen af 2003.

Den 31. aug. deltager bl.a. Biskop Vincent Lind.

Desværre gør bladets ekspeditionstider, at en del er overstået, før vi kan bekendtgøre det.

Men hvis nogen kunne have mulighed for at deltage i nov.-dec. eller efter nytår, vil det være muligt at melde sig til bladet og få nærmere oplysninger tilsendt. Således holdes 15.11 møde om »Tvangsarbejdere, ryggraden i tysk industri i 2. verdenskrig.« (Holdes i Bullenhus Damm.)

DMJ

Ved gennemlæsning af »der neue Mahnruf« nr. 6/7 (juni/juli 2001) udgivet af Bundesverband österreichischer Widerstandskämpfer und Opfer des Faschismus (KZ-Verband) har følgende måske almen interesse:

Der bliver berettet om, at den flandiske indenrigsminister Johan Sauwens efter en sammenkomst mellem SS-Veteraner den 5. maj er trådt tilbage. Ved samme lejlighed var iflg. bladet også en række tyske, danske og østrigske Neonazis til stede.

Fra den 23. april til begyndelsen af juni fandt en retssag i München sted mod den tidligere SS-mand Anton Malloth. Anklagen lød på mord i tre tilfælde og forsøgt mord i et tilfælde. Dette er kun en lille del af de forbrydelser, som Malloth begik 1940-45 i Theresienstadt. Malloth blev idømt livsvarigt fængsel. Han har anket sagen.

Günter Nenning skriver i »Die Presse« som kommentar til bogen »Holocaust-Industrie« af amerikaneren Normann Finkelstein, at det er sandt, at der findes

en »Holocaust-Industri«. Sandt er, at sandheden om Holocaust med uop-hørlig anstrengelse skal bringes ud til menneskene.

En video på 25 min. til brug i skoler med titlen »Anständig sterben« om Buchenwaldfangen Franz Leitner er blevet forevist i Synagogen i Graz.

Kommentar: *Modstand – vist nytter det...*

Anni Mørk

SENTENSER

Frihed er svært at administrere.
Ufrihed administrerer sig selv!

Kaj Christensen

Man skal ikke bedømme mennesker efter deres nok så store egenskaber, men efter den brug de gør af dem.

La Rochefoucauld

RUNDE DAGE

Ved Anni Mørk,
Damms Teglgård 20, 1. th.
6200 Aabenraa
Telefon og fax 74 62 71 14

Som allerede nævnt i augustudgaven har jeg tilbudt min hjælp, derfor overtager jeg nu »Runde dage« og siger hermed Minna Dahl mange tak, fordi hun viser mig den tillid, og for forklaringen om, hvordan jeg skal fortsætte hendes arbejde. I håbet om, at jeg kan gøre det ligeså godt som Minna, beder jeg alle for fremtiden give meddelelse om fødselsdage på min adresse.

6. september
Karl Otto Hedal, 80 år
Skafta Norregård, 28792 Thoryd, Sverige

11. september
Martin Breengaard, 85 år
Birkehøj 10, 2600 Glostrup

23. september
Aage Severinsen, 85 år
Krakesgade 32, 2800 Lyngby

18. oktober
Herluf Brun, 85 år
Rugårdsvej 17, Gudmindrup Lyng
4573 Højby

Et ekstra hjertelig tillykke til disse fire fødselærer, som ikke fik deres fødselsdag rettidigt i bladet.

3. november
Poul Soltau, 85 år
Dalstrøget 63, 2860 Søborg

13. november
Niels Peter Gaardsdal, 80 år
Tranegårdsvej 67, 1., 2900 Hellerup

16. november
C. L. Mazanti, 90 år
Toften 3, 6520 Toftlund

19. november
Richard Lund, 95 år
Liselund Pensionistbyen
Diakonvej 61, st. 19, 9310 Vodskov

21. november
Holger Reedtz Funder, 85 år
Gentoftegade 76, 1. tv. 2820 Gentofte
(Æresmedlem af Buchenwaldklubben)

24. november
Peter Møller Madsen, 80 år
Sjælør Boulevard 12, 2 tv., 2450 Kbh. SV

25. november
R. Fogh Thomsen, 80 år
Østre Allé 46, 9000 Aalborg

26. november
Manfred Skjold Hansen, 80 år
Hovedvejen 56, 5750 Ringe

29. november
Grethe N. Jensen, 75 år
Gildsigvej 9, 9400 Nørresundby

30. november
Edith K. S. Andersen, 75 år
Storegade 11 A, 1. tv., 7330 Brande

2. december
Ove Toft Hansen, 75 år
Lønstrupvej 7, 4600 Køge

4. december
Ruth Petersen, 75 år
Dannersvej 3, 6000 Kolding

31. december
Jens Peter Grønne, 75 år
Anemonevej 9, 6950 Ringkøbing

7. januar
Anna Borkmann, 75 år
Herningvej 213, 9220 Aalborg

9. januar
Kylle Jacobsen, 80 år
Solbrinken 23, 8270 Højbjerg

Jørgen Wichmann Ryefelt, 80 år
Frihedsvej 3, 2000 Frederiksberg

17. januar
Frode Greve Rasmussen, 75 år
Lyngdalvej 18, 8500 Grenaa

19. januar
Villy Troelsen, 80 år
Sjællandsgade 18, 9000 Aalborg

21. januar
P. Rhode Hansen, 80 år
Nørregårdsvej 168, 2610 Rødovre

22. januar
Arne Arentoft, 80 år
Fuglesangs Allé 97, 8210 Århus V

Peer Stensen Blicher, 80 år
Teglmærken 6, 8800 Viborg

23. januar
Kirsten Jensen, 65 år
Bernadottegården 81, 9560 Hadsund

31. januar
Gustav Pedersen, 75 år
Slotsvænget 14, 4200 Slagelse

2. februar
Carl Rose Borch, 80 år
(Dachau 141.562)
Nytorv 1, 9000 Aalborg

Søren K. Jensen, 80 år
Teglsvænget 5, 2., 9000 Aalborg

5. februar
Karl Heinrich Nielsen, 80 år
Holmelundsvej 11 B, st. th.
2650 Hvidovre

6. februar
Marie Pedersen, 85 år
Morsøgade 4, 9000 Aalborg

11. februar
Ellen Poulsen, 80 år
Østerbro 24, 9000 Aalborg

Erik Salling, 80 år
Godthåbsvej 107, 2000 Frederiksberg

14. februar
Lis Sørensen, 70 år
Løkkegade 19, 9000 Aalborg

Som det ses, er Runde dage fra dette nummer af bladet redigeret af Anni Mørk. Alt materiale indsendt til Minna Dahl er overgivet til Anni Mørk, Damms Teglgård 20, 6200 Aabenraa.

Minna Dahl takker alle, som hun gennem mange år har haft forbindelse med.

Red.

Kære abonnenter

Vi behøver jeres medhjælp. Desværre sker det af og til, at ikke alle får bladet tilsendt – vi har vores små problemer med Postcentret.

Iflg. Postcentret bliver leveringen af bladet indstillet, hvis modtagerens navn, efter meddelelse fra dødsboet, indenfor 3 måneder ikke bliver ændret. Da vi ved, at mange pårørende fortsat gerne vil have bladet, er det derfor meget vigtigt, at I giver os besked om modtagerens navneændring. Ligeså vigtigt er det at give os jeres nye adresse (f.eks. ved flytning til et plejehjem). Tænk også på dette, hvis det drejer sig om jeres venner og bekendte. Vi ved jo alle, at der er meget at tænke på ved dødsfald og flytning, så vi bliver nødt til at hjælpe hinanden, hvor vi kan. Naturligvis forsøger vi at få ændret det noget »stive« system hos Postcentret.

DMJ og Anni Mørk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Landsforeningen afholdt sit ordinære møde på Hotel Skjalm Hvide i Jørlunde den 16. august 2001.

Landsformanden Jens Jacob Jensen (Jeje) bød velkommen til de 33 delegerede og gæster.

Navneopråb blev foretaget og godkendt.

Inden mødets start rejste alle sig op, og med 1 minuts stilhed mindedes dem, der siden sidste landsmøde var afgået ved døden.

1. Valg af dirigent: Mogens Henrik Nielsen blev enstemmigt valgt.
2. Formandens beretning: Beretningen var ganske kort, da der havde været holdt flere bestyrelsesmøder og formandsmøder i Fredericia, hvor presserende sager var blevet behandlet. Formanden omtalte den uro, der havde været i Sammenslutningen af Danske Fanger fra Frihedskampen 1940-45. Uroen, mente han, var opstået i forbindelse med Tysklandserstatningerne og flere foreninger havde derfor udmeldt sig. Han sagde også – som sin egen mening – at ingen skulle vente at få nogle af disse erstatninger, før man stod med pengene i hånden. Iøvrigt oplyste formanden, at Sammenslutningen ophører i 2002.
3. Regnskab: Regnskabet var uddelt til de delegerede. Regnskabet blev enstemmigt godkendt.

4. Behandlede forslag: a. I forbindelse med Landsforeningens overtagelse af de forpligtelser, som Sammenslutningen har over for Anna-Lise Clausen vedr. oprettelse af kontor m.v., blev det efter en del diskussion vedtaget at videreføre denne forpligtelse. På grund af denne og det stigende prisniveau stiger kontingentet med kr. 15,00 pr. medlem pr. år.

Vedtaget med alle stemmer minus 1.
Behandlede forslag: b. Huset på Anholt. Selv om det oprindeligt er Landsforeningen, der står som lejer af huset, er det Århus afdelingen, der har haft problemerne. Da huset er lejet til 2008, og da der er ofret vinduer, nyt køkken m.v., vil man gerne have lagt nyt tag, hvilket anslås at koste kr. 80.000,00. Disse søges gennem EU. Huset vil indtil næste Landsmøde stadig blive udlejet gennem Århus afd.

Behandlede forslag: c. Forsåvidt Sammenslutningen er indstillet herpå, vil Landsforeningen af Erhvervshæmmede videreføre udgivelsen af Modstandskampen 1940-45. Enstemmigt vedtaget.

5. Valg:
Formand Jens Jacob Jensen, Fredericia: Genvalgt.
Næstformand Mogens Henrik Nielsen, Roskilde: Genvalgt.
Sekretær Kaj Christensen, Frederiksberg: Genvalgt.
Kasserer Birthe Fuglsang: Nyvalgt.

Bestyrelsesmedlem Wilfred Thomsen, Århus: Genvalgt.

Suppleanter:

Alfred Andersen, Odense: Nyvalgt.

Villy Jensen, Helsingør: Nyvalgt.

Revisorer:

Erik Bjørn, Egå: Genvalgt.

Kaj Eilertsen, Christiansfeld: Genvalgt.

Alle var med akklamation.

Næste landsmøde i 2003 foregår i Fredericia afd. regi.

6. Eventuelt: En del takkede for et godt landsmøde, ellers ikke noget.

Kaj Christensen

Skov Jørgensen hilser af med Emmy Eskildsen, Odense, efter et godt landsmøde.

*Landsformanden Jens Jacob Jensen (Jeje) åbner landsmødet 2001. På billedet iøvrigt: Jens Aller, Mogens Henrik Nielsen og afdelingens formand Skov Jørgensen
Foto: Hans Otte.*

*Sekretæren Kaj Christensen omtaler et evt. udgiverskifte af Modstandskampen 1940-45.
Foto: Hans Otte.*

*Lis Brevadt, der sammen med formanden havde haft et stort, stort arbejde med landsmødet, siger farvel til Jeje og Aksel Clausen.
Foto: Hans Otte.*

Højdepunktet

Højdepunktet på landsmødet er nu festen.

Vi havde virkelig vejrguderne med os til dette landsmøde.

Inden middagen samledes vi på terrassen i den dejlige sommeraften, de fleste af os med en drink i hånden og festligt klædt på – jo, trods alderen kan vi stadig lide at se godt ud – og det gjorde vi faktisk.

Da vi blev kaldt ind til middagen, var vi godt sultne, og det var nu godt, for sikke lækkerier, der blev budt rundt, og med virkelig velsmagende vine, af det gode mærke »ad libitum«.

Et udsnit af delegerede og gæster til festmiddagen med Christen Christensen fra Arbejdsskade styrelsen i centrum. Foto: Hans Otte.

Aftenens festtaler skulle være Dam Kristensen, men han »sad fast« i et møde i Esbjerg. Vi klarede os uden, vi havde fin underholdning af harmonikaspiller Jesper Nyrup, og senere kom operasanger Tonny Landy med sin pianist og underholdt os med flere italienske sange fra operaer. En enkelt dansk blev der også tid til, det var »Herren som skabte alt på jord« så den passede, vi sad jo med fyldte fade.

Der var også flere af festdeltagerne, som underholdt, og desuden gik snakken lystigt, så ingen kedede sig.

Afdelingsformand Skov Jørgensen overrækker gaver og blomster til operasanger Tonny Landy og hans pianist, der havde underholdt forsamlingen. Foto: Hans Otte.

Men at vi bliver ældre er naturligt – mange var gået i seng inden natmaden.

Ole Lukøje hentede i hvert fald Kaj og mig før natmaden.

Tilbage står at sige Skov Jørgensen og Lis Brevadt tak for det store arbejde, de har haft med tilrettelæggelsen.

PS. Men vi er nu ikke så gamle, at vi ikke glæder os til landsmødet i Fredericia om 2 år.

Minna Dahl

Jesper Nyrup stod for en del af underholdningen. Foto: Hans Otte.

Pilgrimsrejse – F.I.R.

F.I.R., som er en sammenslutning af internationale modstandsorganisationer, har også en afdeling i Danmark. Den består af fangeforeninger, modstands- og sabotagegrupper, store som små og i alle politiske afskygninger.

Fra den 3.-7. september havde foreningen igen arrangeret en tur for sine medlemmer.

Denne gang var turens hovedmål Theresienstadt plus et besøg i Ravensbrück på hjemvejen. Theresienstadtforeningens formand, Birgit Krasnik Fischermann, og Salo Wassermann var med som guider på turen. Birgit som en særdeles kyndig guide, idet hun som barn sammen med sin familie var fange i lejren fra oktober 1943 til april 1945.

Turens 19 deltagere kørte den første dag til Berlin, hvor vi boede på et udmærket hotel nær Alexanderplatz og spiste middag i en restaurant beliggende

Theresienstadt, i dag Terezin. Planche med billede af byen. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Byen Usti, Tjekkiet, hvor 2. overnatning fandt sted. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Birgit Fischermann og Salo Wassermann går på vej ind til gravplads og mindesmærket (syvarmet lystage i granit). Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Birgit Fischermann lægger foreningens buket ved mindesmærket. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Birgit Fischermann tænder lys for de mange millioner døde jøder ved indgangen til gasovnen. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Vrchlabi Kasernen i Theresienstadt anvendt som centralhospital. Birgit Fischermanns lillebror er født her. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

under en af Berlins S-baner. Det lød som et tordenvejr, hver gang et tog rullede hen over os.

Næste dags mål var Usti i den nordvestlige del af Tjekkiet. En meget smuk tur gennem vekslende landskaber. Tredjedagen gik turen til Theresienstadt, eller Terezin, som byen hedder på tjekkisk. Vejen gik langs den flod, som i Tyskland bliver til Elben. En meget smuk natur med skovbeklædte bjerge.

Theresienstadt ligger 62 km fra Prag og blev anlagt som fæstningsby i 1700-tallet og opkaldt efter den østrig-ungarske kejserinde Maria-Theresia. Fæstningen er anlagt strengt geometrisk med snorlige gader og bestod af 13 kaserner og 200 beboelseshuse. I november 1941 begyndte tyskerne at omdanne byen til en jødisk ghetto, hvor indbyggerne kom fra flere vest-europæiske lande, deriblandt knap 500 jøder fra Danmark. Da danskerne kom til Theresienstadt var 45.000 jøder klumpet sammen på et areal, der var beregnet til 10.000 indbyggere. Når tyskerne syntes, der blev for mange, »evakuerede« man nogle af indbyggerne, voksne som børn. D.v.s. de blev sendt på transport til udryddelse i Auschwitz. De danske jøder var de eneste, der undgik den skæbne.

Besøget begyndte ved den jødiske begravelsesplads og krematoriet. Birgit lagde en buket blomster i foreningens blå/gule farver ved det store monument, en syvarmet lystage i granit. Krematoriet havde 4 ovne og ved den ene tændte Birgit et lys for de mange millioner jøder, der blev myrdet under den anden Verdenskrig, hvorefter Salo læste en jødisk bøn for de døde.

Nær krematoriet var der en mindemur med navne på de lande, som jøderne kom fra. Også Danmark havde sin plads.

Næste punkt var et besøg i Ghetto-museet i Hauptstrasse. Bygningen havde tidligere huset en skole, men blev fra 1942 til et hjem for drenge fra 10 til 15 år. I al hemmelighed fik de undervisning i nogle loftsrum, skolegang var forbudt, og i gymnastiksalen optrådte de med forestillinger. Mens alle koncentrationslejre var præget af afstumpethed og råhed, var det et særkende for Theresienstadt, at den tillige havde et blomstrende kulturliv med omtrent alt, der kendetegner kultur: Teatre, koncerter, kabaretter, foredrag, kurser, biblioteker, sport osv. Kunstnernes honorarer var et stykke pølse, et par skefulde sukker, lidt margarine – eller måske en udskydelse af den uundgåelige transport øst på.

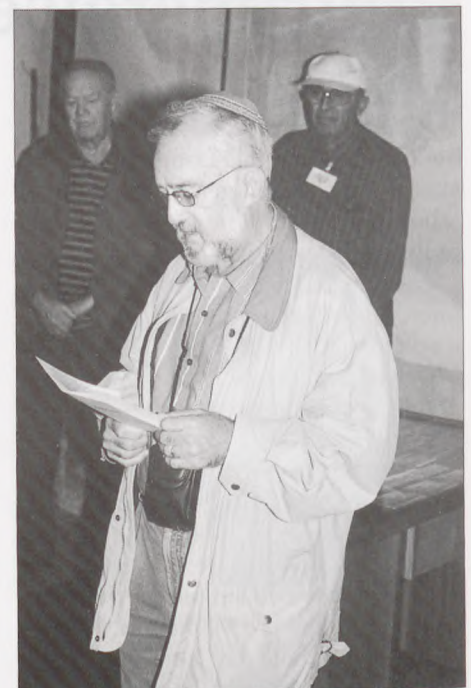
Man skal dog ikke tro, at livet i denne lejr var bare underholdning og fritid.

Alle arbejdsduelige producerede for krigsindustrien og til eksport, foruden at man opretholdt byens selvforsyning. Da danskerne generelt var i god fysisk form, blev de sat til det hårde arbejde i den lokale kulmine, vej- og jernbanearbejde, de blev ligbærere eller – værst af alt – medhjælpere ved transporterne til Auschwitz. Kvinderne arbejdede bl.a. i glimmerværket.

Indtil februar 1944, hvor den første fødevarerpakke fra Danmark blev modtaget, var sulten imidlertid det største problem, som ingen god underholdning kunne bortveje. Maden var den fra andre lejre så kendte grå suppe, hvor der flød kartoffelstumper eller roestykker. Brødrationen var ligeledes minimal.

Om alt dette og livet i lejren fortalte museet i mange spændende og stærke udstillinger. Om indkvarteringen og kulturlivet. Noget af det, som gjorde stærkest indtryk, var de mange børnetegninger, som er bevaret. Flere tusinde tegninger, som fortæller om børns oplevelser, om død og deres liv. Men også blomster og andre børns leg.

Efter museumsbesøget gik deltagerne rundt i byen, hvor Birgit udpegede og fortalte om de forskellige bygningers funktion den gang. Hospitalet, hvor hendes lillebror blev født. Børnehjemmet, hvor hun sammen med mange andre børn var hver dag, så forældrene kunne gå på arbejde. Den store markedsplads, der var dækket af et stort cirkustelt, hvor fangerne samlede trækasser til militært udstyr. Pladsen var omgivet af et højt

Salo Wassermann læser jødisk bøn for de døde. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

hegn og var utilgængelig for andre fanger. Men under forskønnelsesoperationen, som Gestapo arrangerede i 1944, blev hele området omdannet til en park og en musikpavillon blev bygget i et hjørne foran en café. Her spillede et 30-mands orkester under ledelse af den danske dirigent Peter Deutsch. Der blev anlagt græsplæner og rosenbede, opsat bænke ved de nyanlagte stier og i de før så gabende tomme butikker, blev hyl-derne fyldt op med varer. Husene blev malet, og for at der ikke skulle se alt for overbefolket ud, »evakuerede« tyskerne de meget gamle og krøblingene. Resultatet blev også, at da den danske kommission kom på besøg, kunne den ved hjemkomsten berette om en velfungerende lejr, hvor man levede et næsten normalt liv med hvad dertil hører. Et kæmpebedrag, som først blev afsløret, da de danske jøder i den 11. time blev hentet hjem af Svensk Røde Kors.

Takket være Birgit og Salos deltagelse i turen blev denne dag til en stor oplevelse. Næste dag, torsdag, gik turen tilbage mod Danmark. Overnatning og middag i Neustrelitz på et hyggeligt hotel. Fredag morgen kørte selskabet til Ravensbrück, ca. 20 km syd for byen. Besøget begyndte også her med nedlægning af en smuk buket ved det store fællesmindesmærke af Lilian Olsen.

Ravensbrück var den største kvindelejr i Tyskland, hvor mange tusinde kvinder fra hele Europa, også Danmark, fra 1939 tilbragte en forfærdelig tid med hårdt, umenneskeligt arbejde. De var

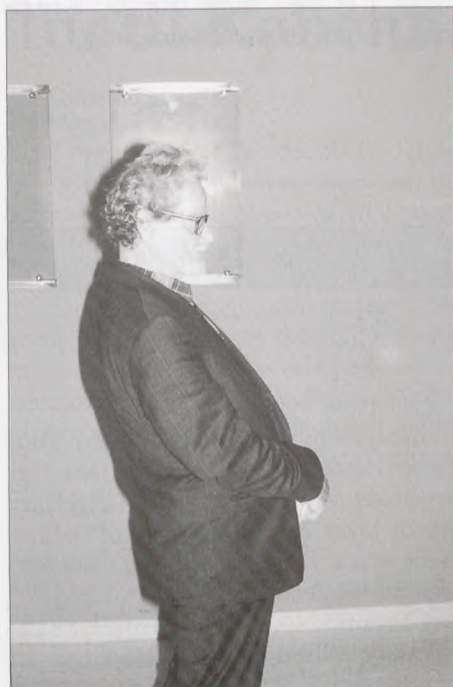
udsat for afstraffelser i form af stokkeslag. For mindre forseelser kunne de blive idømt 25 stokkeslag. Lagt hen over en træblok og bundet til den, blev den forsvarsløse kvinde udsat for afstraffelsen på sin nøgne ryg og baller, mens hun skulle tælle slagene højt. De fleste af dem kunne ikke sige noget p.g.a. smerte. Hvis de i stedet for stønede eller skreg, fik de tildelt ekstra slag med stokken.

Også her var museet en central del af området. Bl.a. havde hver nation fået tildelt sin tidligere celle, som man kunne indrette. Den danske var indrettet af danske museumsfolk og viste bl.a. fotos af besættelsen samt forskelligt håndarbejde, som de danske fanger havde lavet.

Alle barakker fra den tid er væk, men de er for nylig markeret ved 20-30 cm. dybe fordybninger fyldt med knuste koks/skiffersten.

Efter at man havde spist hotellets madpakke til en øl eller en kop kaffe fremstillet af Kurt, turens hjælpsomme chauffør, begyndte hjemturen. Selv om gennemsnitsalderen for turens deltagere var høj, turens ældste Villy Fuglsang er 92 år, var alle enige om, at det havde været en god tur, gennemført i et tempo passende for deltagerne, så alle kunne være med, og det frister til at planlægge en tur næste år. Hjemme igen fredag aften uden uheld kunne alle takke arrangøren, Else Drejer, for en yderst vellykket tur.

Mogens Henrik Nielsen.

Ravensbrück: Peder Søgaard foran en udstillingsmontre. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Ravensbrück: Mindesmærke for de kvindelige fanger. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Ravensbrück: Lillian Olsen har lagt blomster ved mindemuren under Danmarks navn.

Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Theresienstadt. Ghetto museets indgang.

Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Ravensbrück: Villy Fuglsang, rejsens nestor, ved mindemuren.

Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Lillian Olsen og Harry Rasmussen i et tænksomt øjeblik. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Herman og Erik fra Ampa, lidt trætte måske. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Øjebliksbillede fra Hvidsten

hvor en modstandsmand blev mindet

På Hvidsten Kro var jeg 12. juni til et samvær i anledning af, at dr. theol. Elith Olesen, tidligere præst ved Sct. Hans kirke i Odense, havde skrevet en bog om frihedskæmperen Chr. Ulrik Hansen. »Jeg har levet mit liv i lyset«. Det følgende er fra et øjebliksbillede fra kroen, hvor Elith Olesen fortalte om Chr. U, hans ven og studiekammerat fra Viborg Katedralskole.

Chr. U. var med sin unge alder noget af en myte på barndomsegnen, det himmerlandske Farsø. Men da indtraf katastrofen. En dygtig modstandsgruppe, han havde startet i Års til at modtage nedkastede våben, blev revet op ved en deltagers åbenmundethed. Chr. U. søgte at redde stumperne, men blev selv fanget. Den 23. juni 1944 skulle jeg have været med til en Sct. Hansfest udenfor Farsø. Men da vi kom derhen fik vi at vide, at Chr. U. og 6 modstandsfolk fra Års var henrettet i Ryvangen samme dag. Ingen fest, men gudstjeneste i Farsø kirke.

Men hvem var mødt op i Hvidsten? Bogtrykker Poul Kristensen, Herning, der ledede samværet, havde bedt Elith Olesen skrive om vennen i en serie om kendte frihedskæmpere. På et bord lå allerede en stabel bøger om Kim Malthe-Bruun. Chr. U.s to brødre, Hans og Bent, var naturligvis med. I fængslet havde Chr. U. skrevet et vidunderligt brev til Bent, der da var 5 år. Vi så også Chr. U.s spejderkammerat, dyrlæge Bent Sonne, Farsø, hvis bror Per blev skudt sammen med 7 andre i Rorup,

syd for Roskilde 9. aug. 44. Under krigen fik jeg fra Bent Sonne sendt illegale bøger og blade til videre uddeling. En særlig gæst i Hvidsten var fhv. godsejer Flemming Juncker, som havde haft Chr. U. som en slags stabschef. Juncker havde også begyndt en meget effektiv modstandsgruppe i Hvidsten med krojer Marius Fiil som leder. Men det endte tragisk, da Gestapo anholdt gruppen. En engelsk faldskærmsjæger, som den havde hjulpet, var blevet taget og røbede alt under tortur, og 8 blev henrettet.

Til veninden Inge, der også sås i forsamlingen, skrev Chr. U. om morgenen lige før henrettelsen: »Underligt, men for mig har døden aldrig været den kolde istaphånd, som den er for mange – de fleste. Jeg har levet sammen med den længe, i det sidste døgn så intenst, at vi nu helt forstår hinanden. Den er ikke mere en fjende af livet. Jeg vil nødig være uærlig her i mit allersidste brev, men det er faktisk således. Døden og livet giver hinanden mening og indhold. De er begge indledningskapitler til det nye liv«. Forbavsende modent tænkt af en kun 23-årig.

Var det forgæves, at ca. 105 mænd satte livet til i frihedskampen? Spørgsmålet trænger sig på efter, at vi er allierede med Tyskland i EU og Nato. Var det ofret værd at miste din søn? spurgte jeg Kristine Hansen, mor til Chr. U. »Nej det synes jeg ikke«, svarede hun stille. »For det Danmark, Christian kæmpede for, er jo ikke det Danmark, vi har i dag«.

»Lorte Danmark« er det ikke sådan, at nogle unge kalder det? Hun tænkte på Busters vrængede Lorteland i TV.

Mange, også udenfor modstandsbevægelsen, blev skuffede i efterkrigstiden, hvor alt var næsten som før. Folk gik ind i de samme partibåse med undtagelse af, at kommunisterne som bonus for effektivt illegalt arbejde, fik ekstra mange stemmer ved valgene i de første år. I mange danske havde levet en måske naiv drøm om et nyt Danmark, hvor der blev set på helheden og ikke på bestemte erhvervsgrupper. Det begyndte katastrofalt med, at modstandsbevægelsen godtog Vilh. Buhl som statsminister i Frihedsregeringen. Han havde i 1942 som leder af Samlingsregeringen over radioen opfordret til stikkeri. Hvordan en fængselsrelevant fik rigets højeste post i 1945 må høre til århundredets gåder. Besk kan det siges sådan: Samarbejdspolitikken med besættelsesmagten gav Danmark en god økonomi med smør på brødet. Modstandsbevægelsens kamp skaffede Danmark ære i den store verden!

Nogle af disse tanker nåede mig i Hvidsten i mødet med modstandsfolk, pårørende og i mindet om de døde. Jo, når alt gøres op, giver ofrene mening. En kamp for landets dyrebare frihed kan være forgæves – selv med døden til følge. I et brev skrev Chr. U.: Krudtrøgen kan ikke skjule Guds ansigt.

Chr. Andersen

SEF Sydøstjydsk afdeling

Papenburg 2001

Søndag d. 26. august:

Afrejse fra Fredericia med opsamling i Kolding, Christiansfeld og Aabenraa var vi samlet 28 deltagere med turen sydpå. Vi kørte til Orvschlag, hvor vi spiste frokost på Hotel Restaurant Förslers-Haus, hvorefter vi kørte mod Papenburg, men inden fik vi eftermiddagskaffe på rasteplassen Hollenstedt vest for Hamburg. Vi fortsatte så mod Papenburg, hvor vi ankom sidst på ef-

termiddagen, hvor vi så fik vore værelser og derefter middag.

Mandag d.27. august:

Efter en god nattesøvn og morgenmad kørte vi til Versen og Dalum, på vejen fortalte Hans Bøjlund om hvordan de måtte gå fra Meppen og hele vejen til Versen, en meget lang tur og tung.

Ved mindestenen talte Karl Salling Møller mindeord over dem som blev

derude, herefter nedlagde Ellen Rønberg kransen, forinden havde Jeise lagt en buket ved pladen som »Svigerfar« havde lavet, herefter kørte vi til Dalum, hvor Hans Bøjlund nedlagde kransen ved mindestenen.

Efter middagen var der rundtur i Papenburg, hvor deltagerne selv kunne gå rundt og kikke på byen.

Tirsdag d. 28. august:

I dag skulle vi til den lille kanal by Giethoorne, en rigtig dejlig by, et besøg værd. Vi kørte gennem et smukt landskab og smukke pæne byer, en rigtig dejlig tur inden vi kom til Giethoorne. Efter en god frokost var vi så på kanalrundfart, en dejlig og smuk tur, hvor vi også fik fortalt noget om byen. Efter sejlturen kørte vi så tilbage til Papenburg efter en herlig dag.

Onsdag d. 29. august:

Onsdag kørte vi en tur til Nordvest Tyskland, vi kørte gennem Emden, ud til vadehavet, hvor vi så og gik på diger og var ude ved en sluse og så, hvordan de pumpede vand ind, så vandstanden var lige høj med vadehavet, hvorefter skibet kunne sejle ud. Herefter kørte vi tilbage til Papenburg efter en herlig formiddagstur.

Efter middagen og et par timers hvil skulle vi så på havnerundtur. Papenburg havn er en stor havn med mange forskellige firmaer, den største er nok Meyers skibsværft med den 2. største tørdok. En meget interessant tur.

Torsdag d. 30. august:

Efter morgenmaden kørte vi til Bourtange i Holland, en lille hyggelig by med volde rundt om byen, man skulle tro, det var et museum. Nej det er en levende by med kirke, mølle, butikker, og alle gader går ud fra markedspladsen, som er midtpunkt. Rundt om byen er der voldgrav. I byen boede der en del jøder, som under krigen blev deporteret,

den yngste var kun 4 år. Det siges at 1 eller 2 kom levende tilbage til byen. Bourtange er et besøg værd.

Efter frokost som vi indtog i byen, kørte vi tilbage til Papenburg, hvor vi om aftenen havde en herlig kammeratskabsaften.

Fredag d. 31. august:

Efter at bussen var pakket kørte vi så hjemover. Vi kørte til Neuengamme, hvor vi skulle lægge krans. Ved Danmarksstenen nedlagde Hans den ene krans, og ved selve mindepladsen lagde Jeje den anden ved den store søjle.

Efter middagsmaden kørte vi hen til selve lejren, hvor Hans Bøjlund fortalte om lejren. Herefter gik vi samlet hen til krematoriet hvor Karl lagde krans til minde om dem som aldrig kom hjem.

Herefter gik turen så til Danmark efter 6 gode og dejlige dage, med en tak til Robert for en godt tilrettelagt tur.

Deltagerne

Fem gamle KZ kammerater nu i Neuengamme. Fra venstre Karl Salling Møller, Hans Bøjlund, Jeje, Julius Berndt og Viggo Stærmodse. Foto: Inge Nielsen

Tur til København

Torsdag d. 24/5-01.

Efter opsamling af 26 rejseglade deltagere gik turen over Fyn og Storebælt til Sjælland ned over Næstved til Sørup Herregaard, ved Ringsted. Efter indkvartering og en dejlig frokost var der en pause, hvor nogle nød parken, og andre tog et hvil. Så gik turen til København, hvor vi spiste middag i kælderrestauranten i Helgolandsgade hvor maden var virkelig god, derefter tog vi i Tivoli i et par timer, og til sidst gik turen tilbage til Sørup Herregaard.

Fredag d. 25/5-01.

Efter en god lang søvn og et godt morgenmåltid kørte vi til Roskilde Domkirke, hvor vi så den kongelige gravkirke med grave fra Harald Blåtand, til Frederik IX samt et pragtstykke af altertavle. Herefter kørte vi til mindelunden

i Ryvangen. Der blev talt mindeord over de døde, herefter lagde Jeje kransen ved mindesmærket, ved henrettelsesstedet blev lagt blomster ved Erik Westergaard, deltagerne kunne nu selv gå rundt i mindelunden inden vi kørte til Frederiks Holms Kanal, hvor vi spiste frokost i Kanalcafeen. Efter en dejlig frokost kørte vi til mindeankeret, hvor Frode Søndergaard nedlagde kransen. Herefter var vi på en dejlig havnerundfart, med efterfølgende køretur langs Køge bugt til Sørup Herregaard, hvor vi spiste middag med kammeratligt samvær, en god aften, der var stemning hele tiden.

Lørdag d. 26/5-01

Efter morgenmaden pakkede vi rutebilen for herefter at køre ind til Christiansborg. Vi skulle se Folketingets lokaler,

hvor vi hørte om grundloven, folkestyrets fundament. Efter en grundig rundgang, kørte vi til et motel i Hedehusene hvor vi spiste frokost. Derefter gik det vestover til Jylland efter herlige 3 dage med godt humør og en god chauffør. Vi takker Kaj for en god tur.

Deltagerne

SEFs deltagere foran Mindelundens smukke monument.

Bernadottegården Roskilde fylder 25 år

Den 29. august 2001 var det 25 år siden, at Bernadottegården blev indviet, og den første beboer kunne flytte ind. Augustnummeret af Modstandskampen fortalte om forberedelserne til festen.

Da det var en rund fødselsdag, og da det var Bernadottegårdens sidste fødselsdag som selvejende institution, skulle der gøres noget særligt ud af dagen. Og det blev der. Vi havde i bladet inviteret alle gamle modstandsfolk og fanger til højtideligheden med efterfølgende reception, og heldigvis efterkom mange denne invitation.

Dagen begyndte med strålende solskin, flaget blev hejst på Bernadottegårdens egen flagstang og på de ca. 30 flagstænger, som dannede flagallé hen til hovedindgangen og til mindestenen. Der var kaffebord for alle beboere i blokkene, hvor de også fik en gave. En fin kuglepens med Bernadottegårdens logo og navn indgraveret.

Klokken 8 kom de mange frivillige hjælpere, som skulle være med til at få det hele til at fungere. Højtaleranlægget stilles op, parkeringsvagterne instrueres, så den »nye« parkeringsplads bag Bernadottegården kunne tages i brug, receptionsteltene bemandedes, stole stilles frem ved mindestenen. De mange hjælpere i køkkenet havde allerede været der et par timer før.

Klokken 9 mødtes bestyrelsen og flere andre ved Folke Bernadottes relief ved hovedindgangen, hvor der blev sat blomster, hvorefter bestyrelsen på Bernadottegårdens vegne modtog beboerne og personalets gave, en messingplade opsat ved siden af relieffet med følgende tekst:

*Folke Bernadotte 1895 – 1948
Foranledigede danske KZ-fangers
rejse til friheden*

*Husk fortiden
Lev i nutiden
Se fremtiden*

*I anledning af Bernadottegårdens 25 års
fødselsdag den 29. august 2001
Beboere og personale*

Forstander Emmy Reitoft overrakte den smukke gave og motiverede den med, at flere unge nyansatte i dag spørger, hvem er den mand?

Kl. 10 stillede hjemmeværnsdistrikt Køge Bugt, Musikkorps Roskilde op ved Bernadottes mindeeg og spillede, mens de mange gæster ankom og tog plads. Blandt gæsterne var Fange-Sammenslutningens formand, Salle Fischermann, Frihedskampens Veteraners formand, Jørgen H. Barfod, Frihedsmuseets Venners formand, Poul Lynggaard. Roskildes borgmester, Jette Kristensen og Kommunaldirektør Gehrt Hovald Petersen samt embedsmænd og politikere plus mange gamle modstandsfolk, venner af huset og sidst, men ikke mindst Bernadottegårdens beboere og brugere samt personalet.

Kl. 10.30 bød bestyrelsesformand Mogens Henrik Nielsen velkommen til de mere end 300 gæster, hvorefter fanerne blev ført frem af to af Bernadottegårdens beboere, Børge Jensen og Steen Fibiger, ligesom orkesteret førte deres egen fane frem. Højtideligheden blev indledt med at Studentersangernes Seniorkor sang to danske sange, hvorefter borg-

mester Jette Kristensen, Roskilde, bragte kommunens lykønskning, og efter en fællessang, ledsaget af orkesteret og seniorkoret, talte lektor Povl Kildemoes. En meget stærk og gribende tale, hvor han kom ind på sin tid som fange i Neuengamme og i Husumlejren og sluttede med en opfordring til politikere om at passe på Bernadottegården og dens beboere og den kultur, der havde udviklet sig der gennem de mange år. Det var en tale, som berørte alle dybt, men især de gamle fanger. Efter to sange af Seniorkoret, »Modersmålet« og »I Danmark er jeg født« spillede orkesteret »The last post«, mens følgende lagde blomster ved mindestenen: Bernadottegården ved beboer Lilian Garsét, borgmester Jette Kristensen, Bernadottegårdens Venner ved Grethe Johansson, Brugerrådet ved Bente Reinhold, Sammenslutningen af danske fanger ved Salle Fischermann, Frihedskampens Veteraner ved Jørgen H. Barfod, Buchenwald-klubben ved Jens Birch, Amalienborgklubben ved Frank Zorn, Frihedsmuseets Venner ved Poul Lynggaard, Landsforeningen af Erhvervehæmmede Sjællands afdeling ved Harry Henriksen – desuden af Anna Birch, Villy B Jensen, Kirsten og Poul Jensen og Bodil Klingenberg.

Efter at forsamlingen ledsaget af seniorkoret og orkesteret havde sunget »Altid frejdig, når du går« takkede forstander Emmy Reitoft for den store tilslutning og for deltagelse af Hjemmeværnsorkesteret og Studentersangernes Seniorkor, hvorefter hun indbød til reception i teltene, der var rejst bag springvandet.

Alle, der deltog, kan bevidne, at Bernadottegårdens køkken den dag virke-

Messingplade opsat ved siden af relieffet. Var gave fra personale og beboere. Foto: Harry Henriksen.

Mindestenen med de mange blomster lagt i dagens anledning. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

lig havde overgået sig selv i frembringelse af lækkerier, som blev indtaget sammen med koldt fadøl, kølig vin og andre læskedrikke. Under receptionen tog bestyrelsesformanden ordet og kom her ind på den vemodige sammenhæng mellem Bernadottegården og dens nære tilknytning til besættelse, modstandskamp og KZ-lejre. En tid, der om få år kun er historie, man hører om i skolen, og det er vemodigt for dem, der husker den tid og som på forskellig vis deltog aktivt i de dramatiske år.

Efter kort at have gennemgået Bernadottegårdens tilblivelse omtalte han de bestræbelser for at sætte et minde for H.H. Koch, som førte til, at vejen til Bernadottegården fik navnet H.H. Kochs Vej, ligesom man fik indrettet en mindestue for ham. Han sluttede med at udtale håbet om, at den kultur, man havde skabt gennem de 25 år, kunne fortsætte, så de fem år fra 1940-45 ikke går i glemmebogen.

Under receptionen overrakte Jørgen H. Barfod på Frihedskampens Vetera-ners vegne to kunstværker af Per Ulrich: Et relief i bronze »Muselmanden« og to træsnit med KZ-fanger.

Man hyggede sig længe med de gamle venner, inden man skiltes.

Kl. 17.30 begyndte festaftenen med festmiddag for ca. 150 personer, alt hvad der kunne presses ind i blok 4, og som brandvæsenet tillod. Beboere, personale, bestyrelsesmedlemmer i Brugerråd og Bernadottegårdens Venner og for Bernadottegården, samt repræsentanter for fangeforeninger og venner af huset.

Det blev en festlig aften med køkkenets dejlige mad, god vin, sange, taler og underholdning. Frivillige fra det gamle køkken havde tilbudt deres arbejdskraft og havde i fællesskab skabt en meget lækker 3-retters middag, som

blev afbrudt af taler og sang. Mogens Henrik Nielsen omtalte i sin festtale alle de vanskeligheder, der havde været fra den første tanke opstod hos gamle KZ-fanger om at skabe et hjem for gamle kammerater, hvor de kunne være på deres livsaften, og til den dag 9 år senere, hvor der stod et moderne plejehjem, bygget af Fange-Sammenslutningen og Roskilde Kommune i forening med plads til 60 beboere, hvoraf halvdelen af pladserne tilfaldt gamle modstandsfolk- og fanger. Han sluttede med at udtale håbet om, at den særlige kultur, man har udviklet på Bernadottegården, må overleve og fortsætte, så det også i fremtiden vil være muligt at skabe gode og trygge rammer for beboerne, men at målet for personale, ledelse og bestyrelse hele tiden må være: Mennesket først.

Blandt talerne var desuden borgmester Jette Kristensen, som talte om Bernadottegårdens plads i kommunen, Jørgen H. Barfod kom ind på det første møde blandt gamle fanger, hvor tanken om et hjem for de svage kammerater blev udkastet, Salle Fschermann omtalte S sammenslutningens arbejde med Roskilde kommune og de skiftende bestyrelser, som i de senere år havde fungeret upåklageligt. Borgmester Jette Kristensen dvælede især ved det gode samarbejde med Bernadottegården, og Emmy Reitoft henvendte sig i sin tale særligt til beboerne og personalet.

Under kaffen kom aftenens store overraskelse: Operasangerne Elsebeth Lund og Jørgen Ole Børk akkompagneret af pianisten Torben Petersen underholdt med sange fra musicals, lette operaer, Kai Norman Andersens repertoire og populære operetter. Det blev en stor og dejlig aften, som sluttede som Bernadottegården plejer med en fællessang »Dit sind flyver altid så viden omkring«.

Bernadottegården fik rigtig mange gaver. Dejlige gaver, gavechecks og kontanter, så vi nu kan opfylde mange af de ønsker, som vi havde for beboerne og huset. Vi er taknemlige for al den gavmildhed og velvilje, vi modtog i dagens anledning og vil derfor også her sige tak til alle, som vi ikke kan nå på anden måde.

*Mogens Henrik Nielsen
Formand for bestyrelsen*

Forstander Emmy Reitofts tale ved 25-års dagen den 29. august 2001

*Kære beboere, bestyrelse og personale
- kære Bernadottegård*

Det er en stor dag i dag, at vi sammen med vores Bernadottegård kan fejre dens 25 års fødselsdag.

25 år – det er jo ikke nogen alder, slet ikke for et hus. Vi har også i vores by bygninger, der kan skrive århundreders spændende historie.

Dette hus er, trods sin ungdom, også et spændende hus, og har sin helt egen historie.

Bernadottegården er nemlig ikke »hvad som helst« eller »hvem som helst«. Når udenlandske gæster kommer på besøg, plejer jeg med stor gestus at prale af »Danmarks smukkeste plejehjem« – og det er ikke engang løgn.

Bernadottegårdens historie er skrevet af de mange hundrede mennesker, beboere, brugere, personale og frivillige, der er her eller har været her. De har været her på gennemrejse, eller for en længere periode. Historien er i de spor, de har sat her. Ingen beboere har været her i 25 år. Én beboer har boet her i 13 år, og 3 har boet her i mere end 10 år.

*Studentersangernes seniorkor flankeret af tre faner.
Foto: Mogens Henrik Nielsen.*

*Hjemmeværnets orkester var også en del af underholdningen.
Foto: Mogens Henrik Nielsen.*

Medarbejderne har gennem alle år vist en utrolig stabilitet. 22 medarbejdere har været her i mere end 10 år, den gennemsnitlige ansættelsestid er ca. 6,5 år.

Trods, synes jeg, strenge vilkår på ældreområdet, er vi stadig levende, meget levende. Vi er stadig engagerede, meget engagerede.

Vi har stadig glæden ved at gå på arbejde, næsten hver dag.

Kære Bernadottegård,

Dagen i dag er din festdag, vi er alle samlet for at fejre og hylde dig.

Med din rummelighed og din robuste styrke har du haft plads for os alle. Du har givet ly for mange storme, du har givet rum for mange sorger og for mange glæder for os, der er her og som har været her.

Du har rummet os alle, vi er kommet med vore forskelligheder. Med din stærke kultur har du samlet os alle, som du gør det i dag.

I hverdagene fylder rutinerne og de daglige nødvendige gøremål meget. Til fester åbner du villigt dine døre, så vi alle kan være her, som vi er her i dag.

Bernadottegård! Du er os så kær. Vi har prøvet at værne om dig, vi vil prøve at værne om dig i fremtiden,

- om din kultur.
  - om de mennesker, som er betroet i din og vores varetægt.
  - om de unge, der er her for at lære, de er vores fremtid.
  - om arbejdspladsen for de mennesker, der kan lide at være en del af dig.
- Din fornemste opgave er at være et hjem, at give trykthed. At give medarbej-

derne mulighed for, indenfor dine rammer, at yde omsorg.

Din kultur gør, at vi ofte ser tilbage. Det skylder vi dem, der ofrede deres helbred og måske deres liv for vores frihed.

Men når vi står her i dag, er det også vigtigt at se fremad. Vi er, og vi vil gerne, sammen med dig, være en del af fremtiden. Derfor har vi, beboerne og personalet, i dag sat dig, Bernadottegård, en erindring, en plade på muren ved siden af Folke Bernadotte om at,

- vi vil huske fortiden
- leve i nutiden
- se fremtiden

Ja, vi vil ikke nøjes med at se den, vi vil nysgerrigt kikke fremad, og vi håber på, at vilkårene for dig og dine må være sådan, at vi i fremtiden kan være stolte af dig, og det du står for i dag og fortsat vil stå for.

Kære Bernadottegård. Vi vil løfte vores glas, vi vil skåle for dig, for din fortid, din nutid og din fremtid.

Skål, Bernadottegården længe leve!

Bestyrelsesformand Mogens Henrik Nielsens festtale Bernadottegården 29. august 2001

Mine damer og herrer, kære venner,

I dag fylder Bernadottegården 25 år, og det er en dag, som vi har set frem til med glæde og forventning om en festlig dag sammen med gode venner. 25 år er i andre sammenhænge ikke noget langt åremål, men alligevel mener jeg, at en epoke er ved at slutte.

En epoke er ifølge min fremmedordbog »et tidsafsnit af særlig betydning i historien«. Nu vil jeg ikke påstå, at Bernadottegården har haft særlig betydning i historien, men den har været og er en del af historien.

Den epoke, jeg hentyder til, blev indledt den 9. april 1940, den dag hvor Danmark blev besat af den tyske værne-magt. Nogen vil måske så mene, at den sluttede den 5. maj 1945, da Danmark blev befriet ved den tyske kapitulation.

Men for mange var besættelsen ikke et afsluttet kapitel. De 5 år med ydmygelser, modstandskamp, arrestationer, tortur, henrettelser og KZ-lejre efterlod mange mennesker – mænd, kvinder og børn – med ar på sjæl og legeme. Eftervirkninger, der skulle vise sig, de aldrig slap af med.

Da de mange mennesker kom hjem fra KZ-lejrenes helvede eller dukkede frem efter at have levet flere år med Gestapo i hælene, fik de det gode råd fra velmenende familiemedlemmer og venner: »Nu skal I hurtigst muligt glemme alt det grimme, I har oplevet og se at komme i gang med et arbejde«. Og det gjorde de så, men det skulle vise sig, at det ikke var det råd, de skulle have haft. For efter nogle år begyndte nogle af dem at få alvorlige problemer i deres privatliv. Natlige mareridt, mistet evne til at passe et normalt arbejde, gentagne opløste ægteskaber og for nogle en begyndende alkoholisme.

De gamle kammerater så med bekymring på denne udvikling, og tanken om et plejehjem for de syge kammerater opstod blandt danske fanger, der var samlet i Fangesammenslutningen, og disse

Borgmester Jette Kristensen lægger byrådets blomst. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Villy B. Jensen (Krølle) og Anna Birch (beboer) lægger blomster. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

tanker blev fremsat på et stævne i 1967. Hermed tog man det første skridt i den lange proces, som skulle vare – ikke de 9 måneder, det tager at udvikle et menneske fra undfangelsen til fødselen – men derimod 9 år, før den første beboer kunne flytte ind på Bernadottegården.

Året efter, i 1968, blev der nedsat et udvalg til at tage sig af sagen. Udvalgets medlemmer var alle tidligere modstandsfolk og specialister på området: Overlæge Kay Hyllested, kommunaldirektør Bianco Boeck, arkitekt Børge Andersen, Arnold Grumløse fra »Erhvervshæmmede fra Frihedskampen« og byrådsmedlem Magnus Nielsen, og som formand Jørgen H. Barfod, der var formand i Fangesammenslutningen.

Udvalget studerede forskellige plejehjem, ligesom man udsendte spørgeskemaer til de tidligere fanger for at fastslå behovet for hjælp.

Udvalgets arbejde dannede grundlag for kravet om et ideelt plejehjem. Det plejehjem, man havde i tankerne, skulle naturligvis hedde Bernadottegården efter Grev Folke Bernadotte, hvis navn er knyttet til hans indsats i forbindelse med redningen af mange tusinde skandinaviske fanger fra de tyske KZ-lejre. Af praktiske og administrative grunde fandt man det nødvendigt at oprette en selvstændig institution til at forestå byggeriet, og i 1969 stiftede man derfor den selvejende institution »Bernadottegården i Roskilde«.

Bestyrelsen kom til at bestå af – ud over 4 fra udvalget – arbejdsformidlingschef Peter Hansen, Roskilde, autoklaveringsleder Asger Reinholt Jensen, også Roskilde og direktør Svann Seehusen fra Frihedskampens Veteraner. Der opstod

et nært samarbejde mellem Fangesammenslutningen og Frihedskampens Veteraner i arbejdet med at skaffe den nødvendige kapital.

Takket være lrs. Kaj Simonsen fra Vanførefonden fik man i 1970 stiftet en fond, hvis navn naturligvis blev Bernadottefonden. Et præsidium blev sammensat, og vigtigst, Hendes Majestæt Dronning Ingrid indvilligede i – uden nogen betænkning – at påtage sig hvervet som protektor, og formand blev Prins Georg. Det var en stor glæde for initiativtagerne, at kongehuset dengang og siden hen viste stor interesse for Bernadottegården og dens beboere.

Men nu skulle der skaffes nødvendige penge til byggeriet. Blandt andet takket være indsamlinger og en ekstra trækning i klasselotteriet til fordel for Bernadottefonden fik den en god startkapital. Roskilde Kommune forærede en egnet byggegrund ved Ibsgården i Himmelev, så nu var man klar til at udarbejde et egentlig projekt.

De første projekter blev udarbejdet af de tidligere fanger arkitekterne Børge Andersen og Hemming Theisen, men kunne ikke godkendes. Det var noget med byggelinierne, men trods modgangen fortsatte man arbejdet, og den 5. maj 1970 havde man den ære og glæde, at Dronning Ingrid overværede en højtidelighed, hvor enken efter Folke Bernadotte, Estelle Bernadotte, til minde om sin mand plantede et egetræ på den kommende byggegrund.

På grund af misstemning mellem Roskilde Kommune og Fangesammenslut-

ningen besluttede man at nedsætte et byggeudvalg, som vedtog at få Roskilde Boligselskab til at varetage styret af byggeriet. Men dermed havde man ikke løst alle problemer. En ny arkitekt, Ove Lemcke, blev inddraget, og trods modstand i Fangesammenslutningen underskrev formanden i Fangesammenslutningen, Jørgen H. Barfod, en overenskomst med Roskilde Kommune. Han måtte så tage kløene bagefter.

Tonerne i Fangesammenslutningen ændredes efterhånden som man kunne se, at projektet skred frem, og omsider var man klar til en grundstensnælgelse. Den 5. maj 1975 lagde borgmester Grethe Munk den første sten til Bernadottegården, og så gik det stærkt.

I dag for 25 år siden kunne man omsider indvie Bernadottegården i Roskilde, og de første beboere flyttede ind. Efter 9 års arbejde var det lykkedes at få virkeliggjort de tanker, der blev fremsat for at gøre de sidste år for de hårdest ramte modstandsfolk så lykkelige, som det var muligt.

Der er mange flere mennesker, end jeg allerede har nævnt, som vi kan takke for, at det lykkedes.

Man stod nu med et moderne plejehjem, bygget med fremsyn. Arkitekterne havde gjort op med tidligere tiders plejehjem med en lang »fodergang« med værelser til begge sider. I stedet havde man fået 3 boligblokke med 20 rummelige boliger i hver, og hvor beboerne, når de trådte ud af deres dør, befandt sig i et fællesskab med de andre beboere i et stort lyst rum med be-

Lektor Poul Kildemoes, tidligere KZ-fange., taler. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Den festlige flagallé ved indkørslen. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

kvemme møbler, og hvor man kunne spise sammen, hvis man ønskede det.

I den 4. blok, serviceblokken, den vi befinder os i, findes køkken, terapi, kiosk, frisør, administration og desuden plads til de mange daghjemsbrugere. Af de i alt 60 beboere er de 30 tidligere modstandsfolk og fanger, og de andre 30 kommer fra Roskilde.

I begyndelsen kunne man mærke et skel mellem modstandsfolkene, og de 30 roskildeborgere. Modstandsfolkene kunne give udtryk for, at Bernadotte-

gården var bygget udelukkende for deres skyld, »Det er vores plejehjem«. Det skel findes heldigvis ikke i dag. I dag kan alle beboere føle sig lige velkomne.

Det vil være forkert at sige, at livet på Bernadottegården i alle de 25 år er gået stille og roligt. Der har været tider, hvor bølgerne kunne gå meget højt. Jævnligt fortalte avisoverskrifter, at nu var der igen uro på Bernadottegården. Der har været alvorlige uoverensstemmelser mellem dele af bestyrelsen og Roskilde

Kommune – internt i bestyrelsen kunne der også være problemer i samarbejdet, ligesom forholdet mellem bestyrelse og Fangesammenslutningen kunne være lidt anstrengt.

Ved Bernadottegårdens 15 års fødselsdag omtalte kommunaldirektør Gehrt Hovaldt dette, idet han udtalte håbet om, at det var noget, der var slut, noget vi kunne lægge bag os.

I de 10 år, der er gået siden da, har vi bestræbt os på at opbygge et roligt og fre-

Festaftenen starter med maden. Køkkenet har overgået sig selv med både maden men også sandelig med den kunstneriske udfoldelse. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Nogle af beboerne ved de festdækkede borde. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Formanden for Sammenslutningen Salle Fischermann taler ved middagen. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Bernadottegårdens bestyrelse og forstander Emmy Reitof.

deligt samarbejdsklima med vores samarbejdspartnere, hvor vi kunne diskutere tingene på en fornuftig måde, og det mener vi også at have opnået, ligesom vi har fået et afslappet forhold til Fangesammenslutningen. Vi har hele tiden ment, at det gavner alle parter bedst. Ikke mindst beboerne.

Gennem årene har focus været rettet mere og mere på de ældre og deres forhold, det gælder også plejehjemmene. Og det skal vi ikke være kede af. Men ældreområdet er en af samfundets meget dyre sektorer. Da Bernadottegården begyndte, havde man mange flere personaler og mange flere penge. På visse områder kunne man yde en langt større service overfor beboere og brugere, end man kan i dag, hvor vi i højere grad må støtte os til den frivillige arbejdskraft, når det ikke ligefrem drejer sig om selve plejen. Det er dog ikke en udvikling Bernadottegården er ene om. Det gælder for mange i den offentlige sektor, at man føler økonomien stramme. Man må tage fantasien til hjælp for at få enderne til at nå sammen, men takket være et engageret personale og en iderig ledelse lykkes det som regel også.

Til trods for en til tider noget stram økonomi lykkes det ofte at gøre noget ekstra for beboerne på Bernadottegården, takket være mange gode venner.

Da Bernadottegården blev indviet, blev flere boliger navngivet af en fangeforening eller af private, af en virksomhed,

offentlig eller privat – som alle ønskede at sætte et minde for en modstandsmand/kvinde. Med navngivningen fulgte en donation i form af en penge-gave. Vi har også i tidens løb modtaget testamentariske gaver, og alle disse penge er gået til at forsøge tilværelsen for beboerne. I dag har vi oprettet en fond, Bernadottegårdens beboerfond, hvor vi samler disse beløb sammen. Og hvad bruger vi så pengene til?

I næste uge tager ca. 20 beboere på en uges ferie i Jylland. Uden et væsentligt tilskud fra denne fond samt mange frivillige hjælpere kunne det ikke lade sig gøre. For en uge siden var alle beboere på heldagstur i Tivoli, hvor man spiste og hyggede sig – også med hjælp fra gavepengene, økonomisk støtte fra Bernadottegårdens Venner og frivillige hjælpere. Personalet laver revy for beboerne, og der afholdes fester. Om søndagen får alle beboere et glas vin til maden, og sådan kunne jeg nævne mange ting, som kun kan lade sig gøre takket være denne fond og de mange frivillige, heriblandt Bernadottegårdens Venner, som gør en stor indsats for beboere og brugere.

Gennem de 25 år har vi, og vi er bestyrelse og ledelse, har vi følt, at Bernadottegården har en særlig kultur, som vi bør tage vare på. En kultur, som lægger vægt på det nationale og på minder og mindedage fra besættelsen.

Den 9. april, 5. maj og 29. august holder vi en mindehøjtidelighed ved Ber-

nadottes minde, hvor beboere, personaler og andre samles, synger nogle sange, hører evt. en tale, og der lægges blomster ved mindestenen. Beboerfanden føres frem af en beboer ved disse lejligheder og er med til at give mindehøjtideligheden et særligt præg. Så længe der er gamle modstandsfolk tilbage på Bernadottegården, er det naturligt for os at fastholde den kultur. Hvordan det vil være om nogle år, når der ikke er flere tilbage, som kan huske den tid, ved vi ikke. Men for os er det helt klart, at det skal føles som noget naturligt og ikke noget, der bliver trukket ned over hovedet på beboere og personale.

Den 1. januar 2002 overtager Roskilde Kommune Bernadottegården, som dermed ophører med at være en selvejende institution. Ifølge overenskomsten med Roskilde Kommune garanterer kommunen en plads til de tidligere fanger på Bernadottegården, så længe der er nogen af dem tilbage. Og da de yngste i dag er i midten af 70'erne, ja tidligere Theresienstadtfanger kan være endnu yngre, vil der måske gå mere end 20 år, før den sidste fange og modstandsmand er død. For at sikre, at denne ordning forløber efter hensigten, har Roskilde byråd vedtaget, at der i de første 10 år vil være 2 tidligere fanger i den kommende bestyrelse.

Selv om epoken, der omfatter besættelsen og dens følger, nærmer sig sin afslutning, så er det et stort ønske for os alle med tilknytning til Bernadottegården, at denne særlige kultur må overleve og fortsætte. Men uanset hvilke forandringer Bernadottegården må blive udsat for, så er det vores største ønske for Bernadottegården, at det også i fremtiden vil være muligt at skabe gode og trygge rammer for brugere og beboere, at målet for personalet, ledelse og bestyrelse hele tiden kan være: mennesket først.

Med dette ønske vil jeg afslutte og foreslå, at vi udbringer et 3-foldigt leve for Bernadottegården, for alle de mennesker, der var med til at få dette dejlige hus op at stå, og for de mennesker, der har fået det til at fungere, som initiativtagerne havde ønsket det. Bernadottegården længe leve!

Formanden for Bernadottegården Mogens Henrik Nielsen overrækker blomster til 25 års jubilær Solveig Sadi.

Tidligere formand for S sammenslutningen og nuværende formand for Frihedskampens Veteraner, Jørgen H. Barfod taler ved middagen. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Smidstruphytten

Undertegnede meddeler herved på fondens vegne, at der nu er gået 25 år siden Smidstruphytten kom op at stå, og at vi ifølge en fundats skal overdrage ejendommen som tak for lån af grunden til Græsted-Gilleleje kommune.

Borgmester Jannick Petersen har dog tilbudt os, at fonden kunne fortsætte nogle år endnu, men da der på grund af et naturligt frafald af kammerater, der ellers har søgt om ferieplads, ikke er det

store behov, ønsker fonden at lukke, og den 15. maj 2001 overdrog vi huset til kommunen.

Vi kan imidlertid glæde os over de mange år, vore kammerater har kunnet holde deres ferie i et pragtfuldt hus i dejlige omgivelser ved skov og strand, hvilket vi kan takke Græsted-Gilleleje kommune for.

*P.b.v.
Solveig Skjøtt*

Tillykke!

Anna-Lise Clausen er blevet udnævnt til Ridder af Dannebrog.

Vi, der kender Anna-Lise, glæder os sammen med hende og Aksel over den store hæder.

For alle gamle fanger, modstandsfolk og krigssejlere, er vi ikke i tvivl om, at Anna-Lise har fået udmærkelsen for det store arbejde hun i kontortiden i Frihedsfonden, men så sandelig også i fritiden udførte for os.

Et stort tillykke.

Red.

Kammeraternes Hjælpefond

Kegnæs-huset 2002

Det er tid at minde om, at fristen for ansøgning om ophold i Kegnæs-huset år 2002 er den 1. februar 2002.

Der bruges ansøgningsskema, der rekvireres hos Kammeraternes Hjælpefonds sekretær, Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 32 31.

Kegnæs-huset udlånes til gamle KZ-fanger, modstandsfolk (langstidsillegale) og krigssejlere eller til deres efterladte ægtefæller – med andre ord til

dem, der er anerkendt under erstatningsloven.

Huset udlånes normalt for en uge ad gangen, men bestyrelsen har besluttet, at det i enkelte tilfælde, hvis der er plads, kan udlånes for 2 uger. Det vil typisk være uden for højsæsonen.

Aase Beck Eigenbroth

Alle vore abonnenter ønskes en rigtig glædelig jul og et godt nytår.

Redaktionen

Rettelse til august-nr. 2001

Beretningen om 4. og 5. maj 2001 på Bernadottegården, Hadsund var skrevet af Vagn Jeldtoft Jensen, jeg havde kun skrevet det rent og skrevet kommentaren.

Anni Mørk

Buchenwaldklubben

Ændring af tid og sted for ande-flæskespillet

På grund af ombygning af kantinen på Station 3, Bellahøj afholdes ande-flæskespillet i år på Station 5, Valby, Gl. Køge Landevej 1, 2500 Valby, indgangen er faktisk fra Toftegårds Plads. Onsdag d. 28. november kl. 19.00. Notér jer straks tid og sted.

Der går rigtig mange buslinier til stedet, og der skulle være gode muligheder for at finde parkering nær ved. Derfor håber vi, at alle vore trofaste venner vil møde op også i år.

Buchenwaldklubbens årlige ordinære generalforsamling indkaldes herved til

afholdelse tirsdag den 29. januar 2002 kl. 13.00 i kantinen på Station 1, Halm-torvet nr. 20, 8. sal, Kbh. V. Dagsorden ifølge vedtægterne. Klubben vil – traditionen tro – være vært ved generalforsamlingen med et par stykker smørrebrød og »skyllemiddel«.

Om næste års begivenheder følgende: Ernst Steen søger atter at gennemføre en familietur til Buchenwald i tiden 9. - 12. maj begge dage incl.

Mogens B. Madsen søger at gennemføre en tur for klubbens medlemmer med ledsagere i tiden 27.-31. maj, begge dage incl., til Nordjylland med fast op-

hold på Rold Storkro – en af de allerbedste i landet.

Begge ture bliver forhåbentlig gennemført med Niels Jørgensen som chauffør og med Gurli Hoffmann som guide. Vi har alle noget at glæde os til.

Nærmere om begge ture – beskrivelse og priser – vil fremkomme i februar-nummeret af bladet.

*Med kammeratlig hilsen
MB/sekretær*

Sidste vers?

Er det ved at være sidste vers for os alle sammen?

Der skal jo ikke den store regnekunst til for at finde ud af, at alle vi, der var 20 år i 1940, nu er på den forkerte side af de 80 år.

Det betyder jo så, at vi skal til at tænke på, hvad der skal ske med vore 20 fangeforeninger, med vore bestyrelsesmedlemmer, og med vore kassebeholdninger og de antagelig store og måske interessante brevsamlinger, som vore sekretærer ligger inde med.

Det vil være meget interessant, m.h.t. det sidste, at sådant materiale bliver bevaret for eftertiden. Det er ikke sikkert, men det vil være meget antageligt, at sådant materiale kan have interesse for »Krigsforskere« om 20, 30 eller 40 år.

Jeg havde selv den glæde at være for-

mand for en lille forening, der hed »Tårn 5 kommandoen«. Vi virkede vel i ca. 10 år. Jeg var samtidig sekretær for kommandoen og mit arkiv fylder vel, hvis det bliver stablet oven på hinanden, en 3/4 meter.

Det indeholder meget interessant, og jeg synes, det ville være synd og skam, hvis det gik tabt.

Mit forslag er så nu, at vore ca. 20 fangesammenslutninger i de nærmeste år skal tænke alvorligt på, at de næste 10 år vil gøre alvorligt indhug i vore rækker, og at vore foreninger langsomt og sikkert vil uddø.

Den eneste gamle fangeforening, der har tilknytning til 1940-45 er jo »Frøslevlejrens Venner« og den har mulighed for at overleve. Samme forening er vel nok den eneste forening der har sikret

sig levetid fremover, idet vi har mange medlemmer, der aldrig har opholdt sig i Frøslev som fange. Det har f.eks. deres far eller andet familiemedlem.

Jeg selv har den glæde, at 6 af mine børn/svigerbørn er medlemmer.

Så mit forslag er kort og godt:

Tænk alvorligt på de næste generalforsamlinger, om ikke det var på tide at opløse foreningen og lade midler, evt. medlemmer og foreningernes ant. omfattende korrespondance overføre til Frøslevlejrens Venner!

Disse mine tanker har jeg ikke drøftet med formanden for »Frøslevlejrens Venner« men jeg sender en kopi til formanden.

Med venlig hilsen
Hans Chr. Henriksen

Nekrologer

Clara Sørensen

Clara Sørensen, Odense, døde den 27.07.2001 i en alder af 86 år efter lang tids sygdom, hun led af hudcancer.

Clara var et meget stærkt menneske, der ikke lod sig slå ud af noget, og trods sin svære sygdom samt at hun i flere år var meget svagtseende, bevarede hun altid sit gode humør.

Vi vil også mindes Clara som den gode kammerat hun var i Ravensbrück.

Grethe Kristensen
Roskilde

Grethe Døssing
København

Karl-Marius Rasmussen

Min kære farbror Karl-Marius Rasmussen er afgang ved døden den 10/7. Karl var med i 2. verdenskrig som krigssejler, han leverede forsyninger til hæren. Krigen tog hårdt på Karl, hele hans liv var præget af de oplevelser, han havde som krigssejler. Karl blev 81 år. Han sov stille ind den 10/7 efter lang tids sygdom på Solgården (plejehjem) i Bogense. Æret være hans minde. Du vil altid blive husket som et rart og godt menneske.

Ruth Kristensen
Adelgade 98
5400 Bogense

Efterlysning

Vi søger oplysninger om vores far, Niels Peter Jensen, født 17/10-22, død 7/7-87.

Han boede under besættelsen i Bane-gårdsgade i Århus.

Han var med i 5. kolonne og næstkommanderende i gruppen »Postene«. I bogen om 5. kolonne er der billeder af ham, hvor han er i færd med at minere skinner ved Lystrup (manden i det mørke tøj) side 17.

Han var muligvis også med til at »holde styr« på tyskerne, da der blev ryddet op på den jyske vestkyst.

Vi vil meget gerne vide, hvad han som modstandsmand gik og lavede under og evt. efter besættelsen, da han aldrig selv ville/kunne tale om det, så er der nogen, der kendte ham, vil vi meget gerne kontaktes.

Med venlig hilsen
Bente Panduro Jørgensen
Fasanvej 16
7000 Fredericia
Tlf. 75 93 29 17

SENTENSER

En vis utilfredshed med ens stilling her i livet er ofte en nyttig spore eller en nødvendig dommer.

N. Fogtman

Tak

Jeg vil gerne sige mange tak for fane, bånd og blomster ved Bruno Geertsens, Bernadottégården, bisættelse den 7. juni 2001.

Det var utroligt smukt og rørende, og jeg ved, at far ville have været meget stolt.

Bente

BØGER

I GHETTOEN ER DER INGEN SOMMERFUGLE

Digte af børn og unge fra Theresienstadt.
Samlet af Poul Aron
64 sider (indbundet)
Forlag: Attika.

I ungdomshjemmene boede de 10-16 årige. Nogle blev sendt på transport, for at gøre plads for nyankomne. Andre fik lov til at blive boende indtil efteråret 1944, hvor de så blev sendt på transport. Den sidste! Kun lidt over hundrede af 1400 børn og unge fra Theresienstadt overlevede.

1921-1944, 1924-1944, 1932-1944, 1931-1944, 1930-1944, Anonym, 1929-1944, 1897-1944 og endelig 1926-, 1920-, 1930- de 3 sidste overlevede da. Tallene angiver livslængden for børn og unge, som har skrevet disse digte – rystende digte – der taler til os fra graven. Gasset i 1944 af det mest bestialske system i vor tid i en nation, der gerne ville betragtes som en kulturnation.

Diget »Sommerfuglen« har givet bogen navn, og forsiden og bagsiden viser 2 pigers drøm om sommerfugle – eller overlevelse?

»Sommerfuglen« af Pavel Friedmann (1921-1944) kan passende være introduktionen til at læse digtene i bogen:

*Den sidste, den allersidste,
så gul, så blændende gul
som en tåre fra solen
der falder på den hvide klippe
så lysende gul
den allersidste*

*Let fløj den op i luften
svævende på sine gule vinger
og kyssede verden farvel*

*Om nogle dage er det
min syvende uge i ghettoen
her fandt min familie mig
mælkebøttens blomster kalder på mig
og kastaniens hvide lys i gården*

*Men jeg har ikke set en eneste sommerfugl
den jeg så, var den sidste
- i ghettoen er der ingen sommerfugle.*

Unge i vores generation tænker ikke meget i det daglige over deres frihed, måske er det netop derfor, de bør læse denne bog og diskutere den.

Det andet digt, jeg vil citere, er skrevet af Frantisek Bass (1930-1944)

*Jeg er jøde
Jeg er jøde
jeg vil altid være jøde
om end jeg bløder til døde
sulter ihjel, rådner op
og bliver ormenes føde*

*Men mit folk skal leve
det vil jeg kæmpe for*

*Aldrig skal det dø
aldrig skal jeg ydmygt bukke mig
aldrig vil jeg skamfuldt dukke mig
undertrykkelsen vil styrke vor kraft*

*Stolt vil jeg være
jeg hører til mit folk
mit folk fortjener ære*

Overlevelse. Ikke egen overlevelse, men det jødiske folks. Kan det siges kortere og alligevel så intensivt.

Kaj Christensen

HVORFOR GJORDE I DET?

Personlige erindringer fra besættelsestiden i historisk belysning.

Af Jørgen Kieler
800 sider illustreret (Bind 1 og 2)
Pris kr. 395,00
Forlag: Gyldendal.

Historikeren Jørgen Hæstrups spørgsmål: Hvorfor gjorde I det, var den anledning, der igangsatte projektet.

Jørgen Kieler giver – synes jeg – et rimeligt godt svar på Hæstrups spørgsmål.

Særlig i de senere år, hvor nye forskere og journalister har forsøgt at definere begreberne om, hvordan og hvornår modstandskampen begyndte, og om der var særlige politiske grupperinger, hvor modstanden var mest udtalt. Nogle mente, at modstanden mod besættelsesmagten opstod spontant, andre, at det var kommunister, KU'er og Dansk Samling, der som partier stod bag.

Modstanden – som anmelderen oplevede det – begyndte, da den illegale presse fra omkring 41 havde »gødet« jorden. Den illegale presse var i begyndelsen nogle få personers værk, først senere kom de enkelte partier til – og en samling af partier, som i f.eks. Frit Danmark.

Unge mennesker, i små grupper, ønskede tyskerne ud af landet og begyndte derfor små »nålestikoperationer«, såsom ødelæggelse af værnemagtens bildæk, afbrænding af biler og senere også små sabotager mod danske firmaer, der arbejdede for tyskerne.

Først ved Frihedsrådets dannelse i efteråret 43, kan man tale om en egentlig bevægelse. Aldrig en fasttømret bevægelse før politikerne i maj 45 havde brug for, over for de allierede, at vise, at Danmark havde en stor modstandsbevægelse. Den talte 5. maj 1945 40.000 mand? Godt på en måde, men usædvanligt dårligt på en anden måde!

Jørgen Kieler, og med ham også den nærmeste familie og vennekreds, havde stort set samme mening om Nazisterne, hvorimod der var forskellige synspunkter om hvilken modstand mod besættelsesmagten, der kunne komme på tale. For Jørgen Kieler var den aktive modstand en etisk-moralsk nødvendighed. Han henviser her ofte til Magna Charta, jus resistente, at opstand er om ikke lovligt så nødvendigt, hvis magthaverne overskrider deres beføjelser.

Kieler redegør på en fin måde, hvordan flere af hans studiekammerater mente, at sabotage var for arbejderklassen, men at de intellektuelle skulle yde modstand med de evner, de nu havde. Det er her, som om etikken mangler, disse studenterkammerater har han aldrig kunnet slutte fred med. Hvor jeg forstår ham!

Godt beskrevet, gribende, er møderne med dødsdømte kammerater kort før deres henrettelse. Tyskerne forstod ikke, hvorfor de danske sabotører ikke græd, svaret giver Jørgen Kieler, når han skriver: »Det er bedre at dø for en retfærdig sag end at leve for vold og undertrykkelse«.

Flere af J.K.s kammerater bliver dræbt i kamp mod tyskerne, andre henrettet medens J.K. og hans bror bliver sendt i KZ lejre. Først Neuengamme og derfra til udelejren Porta Westphalica.

Skildringen af dette helvede viser J.K. som et illusionsløst menneske, der alligevel ikke udvikler sig dyrisk, hvilket mange fanger blev.

Foruden etisk-moralske spørgsmål om hvorfor og hvordan, får vi også en erindringsbog om J.K. og hans familie i både Horsens og København og også om hans egne ophold, før krigen, i Tyskland, Frankrig og England, om hans synspunkter, der her måske giver hans baggrund for deltagelse i modstandskampen.

Der er også mange sabotageaktioner, der er spændende fortalt, også her er vi dejligt fri for det heroiske synspunkt.

Arbejdet skulle gøres, det var nødvendigt.

I et kapitel 20 – Ved nærmere eftertanke – forsøger han, og med nogenlunde godt resultat, at opgøre resultaterne af kampen. Hvordan historikere, samarbejdspolitikere og han ser på besættelsen.

Som så mange af modstandsfolkene måtte Jørgen Kieler også gennem en periode af bitterhed og stor skuffelse over at se de gamle samarbejdspolitikere vandre på Borgen igen.

Opgøret med kollaboratorerne var ødelagt, da Vilh. Buhl, uanset sin stikertale i 42, igen sad i sædet.

Henrettelse af stikkere fandt sted efter befrielsen, men en mand, der i kraft af sin autoritet havde opfordret til ugerningen, blev end ikke afhørt af en domstol.

Den højere politik er ikke altid forståelig, men befrielsesregeringen var en skandale.

Med skal det også, at appendiks, henvisninger og noter er meget udførlige og fylder 122 sider.

Et værk af en modstandsmand med stort M. Godt fortalt og uden de efterrationaliseringer, der ofte skæmmer besættelsestidens historie.

Kaj Christensen

SENTENSER

Meget kan man tåle at miste. Blot man ikke mister begejstringen, kan man rejse sig igen, hvis man er faldet, og komme fremad.

H.W. Arnold

Mennesket plages af mange dårska-ber, men den største af alle dårska-ber er at gøre dem til vigtige ting.

Th. G. von Hippel

Man elsker at beundre det menne-ske, der kan smile i sorgen, samle styrke i fortvivlelsen og blive modig gennem eftertanke.

Tom Paine

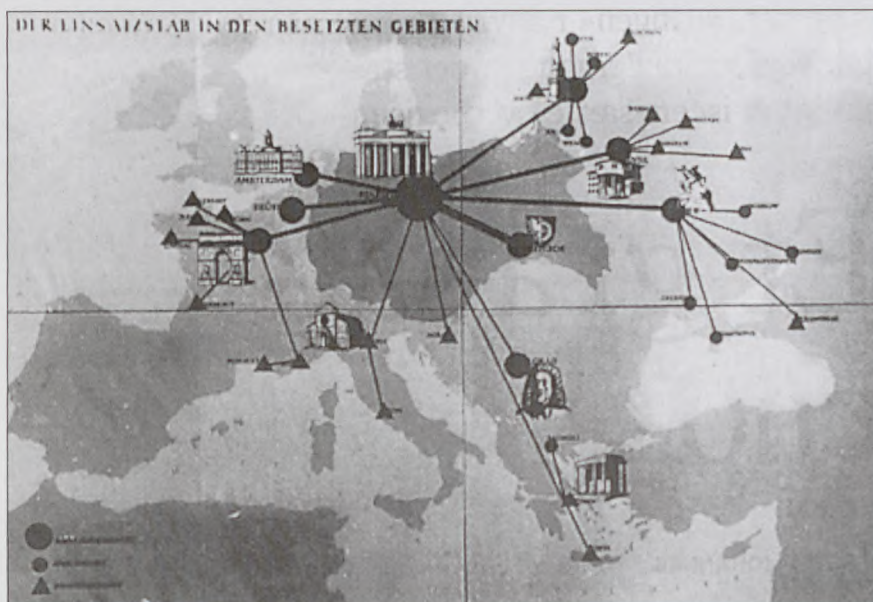
Demokrati skabes ikke uden økonomi.

Kaj Christensen

Klip fra aviser og blade

Weekendavisen, 1.-7. september 2001

Nazistiske plyndringer

Et kort fra ERR fra 1943, der viser, hvilke kulturelle »indsatsområder« i Europa og Sovjet, staben fra hovedsædet i Berlin skulle koncentrere sig om.

Lad os ikke glemme, at oveni alle de andre uhyrligheder, som Nazityskland gjorde sig skyld i, var der også tyveri af kulturskatte.

Himmlers håndplukkede akademiske eksperter optrådte som tyve, røvere af kulturskatte i alle de besatte lande. Ikke bare Himmlers folk, men sandelig også Rosenbergs i Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR) gjorde deres til at røve kunstværker. Glemmes skal det heller ikke, at »private« tyve som Göring, Goebbels eller Hitler gjorde deres til tyverierne. Kortet viser, hvor man særligt skulle sætte ind.

ADRESSELISTE

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Jens Jac. Jensen, Glentevej 27, 1. tv.
7000 Fredericia, tlf. 75 92 54 57
Kass.: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28,
8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen,
Strandvej 35, Kulhus, 3630 Jægerspris,
fax/tlf. 47 53 02 48, giro 8011788.
Sociale sager v/Jens Aller Skelhøjvej 11, 1. th.,
2800 Kgs. Lyngby, tlf. 45 88 88 72 og
45 93 58 98

Tirsdag-torsdag kl. 10-12

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg
tlf. 75 13 28 40.

Kontor: Gammel Fritidscenter, Gønnevangs-
vej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg.
Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Glentevej 27, 1. tv., 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.
Åbent torsdag kl. 14-16, tlf. 75 53 18 84

Odense afd.: Formand Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C,
tlf. 65 90 32 02

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen, Bru-
uns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Niel-
sen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde, tlf.
46 75 77 13.

Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl, Herskinds-
gade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92.

Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV, tlf.
98 18 58 18.

Åbent torsdage 10-16. Åbent for kammerat-
ligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd.: Wilfred Thomsen,
V. Stuckenbergsvej 25, st, 8210 Aarhus V.,
tlf. 86 10 41 25.

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25,
8250 Egå, tlf. 86 22 29 48.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220,
8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18 i åbningstiden:
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd. Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov Vej
29 2' tv., 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbhv. V, tlf.: 35 37 11 21,

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19,
4894 Øster Ulslev, tlf. 54 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6,
1363 København K, tlf. 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng,
4500 Nykøbing S, tlf. 59 91 01 20.
Skr.: Mogens Madsen, Ved Bellahøj 13 A
9. th., 2700 Brønshøj, tlf. 38 28 45 98
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rinddalen
33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Vestpieren 18, 9370 Hals,
tlf. 98 25 18 56.

HORSERØD-STUTTHOF- FORENINGEN

Fmd.: Harry Em. Rasmussen, Ejgårdsvvej 14B,
st. tv. 2920 Charlottenlund, tlf. 39 64 11 84.
Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen,
Ved Bellahøj 23 B, 7, 2700 Brønshøj
tlf. 38 60 91 20.

SACHSENHAUSEN- FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Reedtzholmvej 114,
4736 Karrebæksmunde,
tlf./fax 55 44 10 32.
E-post: pse17@dadlnet.dk
Kass.: Emmy Eskildsen, Nansengade 22, 5000
Odense C., tlf. 66 11 92 52.
Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128,
5240 Odense NØ, tlf. 66 10 24 15.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5,
5000 Odense C., tlf. 66 12 79 08.

Foreninger uden for Sammenslutningen

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Formand: Else Lizier, Tårnvej 20,
2610 Rødovre, tlf. 36 70 03 68.
Kass. Erik Qvist, Udsigten 16
4220 Korsør, tlf. 58 37 78 06.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes, Torvegade 64, 3.
& 4. sal tv., 1400 København K.,
tlf.: 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå
tlf.: 86 30 90 76
Kass.: Karen Andersen, Gadevænge 1,
8900 Randers, tlf. 86 43 85 86, Giro 663 8961

FORENINGEN AF GESTAPO- FANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Værløse, tlf. 44 48 56 74.
Kass.: Salle Fischermann, Toftekærsvvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.
Kass. Arne Lohmann, Sikavej 72,
3250 Gilleleje. Giro 645 8718,
tlf. 48 30 08 44

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjelør Boulevard
12,2 tv., 2450 Kbh. SV., tlf. 36 16 60 98.
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38,
4350 Ugerløse, tlf. 59 18 80 09.
Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle
111, 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1 - Postboks 3000 - 2100 Køben-
havn Ø., tlf. 39 17 77 00,
Fax. 39 17 77 11.

Forhenværende kontorchef i Frihedsfonden
Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller
Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå,
tlf. 86 22 40 46. Ansøgning om ophold i
højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Kegnæs-huset ejers af Kammerater-
nes Hjælpefond. Se bladets side 2. Åbent hele
året. 7 senge. Flejmosse 6, Østerby, 6470 Syd-
als, tlf. 74 40 53 42.

Ansøgningsskema fås hos Aase Beck Eigen-
broth, John F. Kennedys Plads 4,
9000 Aalborg, tlf. 98 12 32 31.

Ansøgningsfrist 1. februar.